

URZĄD STATYSTYCZNY W KIELCACH

**RAPORT Z WYNIKÓW
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO**

KIELCE 2011

Wydawca

Urząd Statystyczny w Kielcach

Opracowanie publikacji:

Wydział Organizacji:

Renata Hajder

Renata Janusek Wąsik

Świętokrzyski Ośrodek Badań Regionalnych

Nadzór merytoryczny

LIDIA JAROSZ

Projekt okładki

Zakład Wydawnictw Statystycznych

ISBN - 978-83-89612-33-5

PRZEDMOWA

Przekazuję Państwu opracowanie zawierające podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010, który został przeprowadzony w dniach od 1 września do 31 października 2010 r.

Prezentowana publikacja została przygotowana w formie raportu składającego się z części analitycznej i tabelarycznej. W części analitycznej przedstawiono zagadnienia z następujących obszarów tematycznych: gospodarstwa rolne, użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów, zwierzęta gospodarskie, informacje o pracujących w gospodarstwach rolnych oraz wyposażenie tych gospodarstw w ciągniki i maszyny rolnicze.

Część analityczną uzupełniają wykresy a w tablicach umieszczono dla porównania dane pochodzące ze spisu z 2002 roku.

Publikacja Powszechny Spis Rolny 2010 – „Raport z wyników” jest pierwszą z serii planowanych wydawnictw upowszechniających informacje zebrane w spisie. W miarę dalszego opracowywania wyników spisu przewiduje się wydanie kolejnych publikacji tematycznych.

Składam serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do sprawnego przeprowadzenia PSR 2010 na terenie województwa świętokrzyskiego. Mam nadzieję, że szeroki zakres danych zebranych w badaniu będzie źródłem cennych informacji dla odbiorców naszych publikacji zajmujących się tematyką wsi i rolnictwa.

Lidia Jarosz

Zastępca Wojewódzkiego Komisarza Spisowego
Dyrektor Urzędu Statystycznego w Kielcach

Kielce, wrzesień 2011 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	7

I. CZĘŚĆ ANALITYCZNA

Uwagi ogólne.....	20
Gospodarstwa rolne	24
Użytkowanie gruntów	27
Powierzchnia zasiewów.....	29
Zwierzęta gospodarskie	32
Ciągniki i maszyny rolnicze	36
Pracujący w gospodarstwach rolnych.....	39

Tablice

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych w latach 2002 i 2010	1	24
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	2	25
Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010	3	27
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010	4	28
Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych w latach 2002 i 2010	5	29
Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych w latach 2002 i 2010	6	34
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.....	7	36
Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku	8	42

Wykresy

	Str.
Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	26
Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	27
Struktura zasiewów według grup ziemiopłodów w 2010 r.	30
Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów w latach 2002 i 2010	31
Zwierzęta gospodarskie w latach 2002 i 2010.....	32

Struktura stada bydła w latach 2002 i 2010	33
Struktura stada trzody chlewnej w latach 2002 i 2010	33
Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	37
Struktura ciągników w gospodarstwach według mocy silnika	37
Maszyny rolnicze w latach 2002 i 2010.....	38
Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach według grup obszarowych użytków rolnych.....	41
Użytkownicy według płci i grup obszarowych użytków rolnych.....	43
Struktura użytkowników według grup wieku i płci	44

II. CZĘŚĆ TABELARYCZNA

	Tabl.	Str.
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników w latach 2002 i 2010	1	46
Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010	2	47
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010	3	48
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010	4	49
Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.....	5	50
Powierzchnia zasiewów według użytkowników w latach 2002 i 2010	6	51
Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	7	52
Zwierzęta gospodarskie według użytkowników w latach 2002 i 2010	8	53
Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.	9	54
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010	10	55
Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	11	56
Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r. według grup obszarowych użytków rolnych.....	12	57
Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych.....	13	58
Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010	14	59

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Powszechny Spis Rolny 2010 (PSR 2010) przeprowadzony został **od 1 września do 31 października 2010 r.** według stanu na dzień **30 czerwca 2010 r.** (dzień referencyjny) **o godzinie 24.00.**

Podstawę prawną PSR 2010 oraz badania metod produkcji rolnej stanowiły:

- a) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.), zwane dalej Rozporządzeniem unijnym;
- b) Ustawa z dnia 17 lipca 2009 r. o powszechnym spisie rolnym w 2010 r. (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2009 r., Nr 126 poz. 1040), zwana dalej Ustawą;
- c) Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., Nr 88, poz. 439; z 1996 r., Nr 156, poz. 775; z 1997 r., Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 769; z 1998 r., Nr 99, poz. 632 i Nr 106, poz. 668; z 2001 r., Nr 100, poz. 1080; z 2003 r., Nr 217, poz. 2125; z 2004 r., Nr 273, poz. 2703; z 2005 r., Nr 163, poz. 1362; z 2006 r., Nr 170, poz. 1217; z 2007 r., Nr 166, poz. 1172);
- d) Program Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisu, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązanie respondentów do udzielania informacji oraz sposób zebrania i ochrony danych.

PSR 2010 jest pierwszym spisem zrealizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Z członkostwa państwa polskiego w Unii Europejskiej wynika szereg zobowiązań, m.in. konieczność dostarczenia informacji z dziedziny rolnictwa w zakresie i terminach określonych przez Komisję Europejską.

Potrzeba przeprowadzenia PSR 2010 r. wynikała ponadto z konieczności:

- ✓ zapewnienia bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- ✓ analizy zmian, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni lat 2002-2010,
- ✓ wykonania zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb innych niż EUROSTAT organizacji międzynarodowych (FAO, OECD i inne),
- ✓ pospisowej aktualizacji statystycznego rejestru gospodarstw rolnych, a tym samym przygotowania operatów do różnotematycznych badań reprezentacyjnych z zakresu rolnictwa realizowanych w latach następnych.

Obok Raportu, wyniki spisu zostaną przedstawione w publikacjach krajowych pod następującymi tytułami:

1. Powszechny Spis Rolny 2010 – Użytkowanie gruntów,
2. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy rolne i wybrane elementy metod produkcji roślinnej,
3. Powszechny Spis Rolny 2010 – Uprawy ogrodnicze,
4. Powszechny Spis Rolny 2010 – Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej,
5. Powszechny Spis Rolny 2010 – Środki produkcji w rolnictwie,
6. Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych,
7. Powszechny Spis Rolny 2010 – Pracujący w gospodarstwach rolnych.

Dodatkowo planuje się wydanie dwóch publikacji szczebla wojewódzkiego:

1. Powszechny Spis Rolny 2010 – Raport z wyników województwa świętokrzyskiego,
2. Powszechny Spis Rolny 2010 – Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie świętokrzyskim.

Nowym rozwiązaniem w procesie udostępniania danych będzie Analityczna Baza Mikrodanych (ABM), w której znajdują się odpersonalizowane dane uzyskane w spisie i badaniu metod produkcji rolnej. Walorem ABM, istotnym z punktu widzenia użytkowników informacji statystycznej, będzie Aplikacja Użytkowników Zewnętrznych oraz możliwość komunikacji m.in. z Podsystemem Metainformacji czy budowanym obecnie Portalem Geostatystycznym.

Ponadto w Bazie Danych Lokalnych będą zamieszczone informacje ze spisu dla poszczególnych szczebli podziału terytorialnego kraju.

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Spis rolny został przeprowadzony jako:

- I. badanie pełne w gospodarstwach rolnych:
  1. osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych wynoszącej:
    - a) co najmniej 1 ha,
    - b) poniżej 1 ha:
      - spełniających progi fizyczne określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego (prowadzące uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla tytoniu, 0,5 ha dla chmielu, 0,5 ha dla warzyw i truskawek gruntowych, 0,1 ha dla warzyw i truskawek pod osłonami, 0,1 ha dla kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 10 sztuk dla bydła ogółem, 50 sztuk dla trzody chlewnej

ogółem, 10 sztuk dla loch, 20 sztuk dla owiec ogółem, 20 sztuk dla kóz ogółem, 1000 sztuk dla drobiu ogółem),

- dodatkowo na potrzeby krajowe - prowadzących uprawę roślin o powierzchni co najmniej: 0,5 ha dla plantacji drzew owocowych, 0,5 ha dla plantacji krzewów owocowych, 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i ozdobnych, 0,1 ha dla truskawek gruntowych oraz 0,1 ha dla tytoniu lub prowadzących chów zwierząt o skali chowu co najmniej: 5 sztuk dla krów ogółem, 100 sztuk dla drobiu ogółem oraz 5 sztuk dla koni ogółem, nie więcej jednak niż progi określone w załączniku II do Rozporządzenia unijnego;

2. osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

- II. badanie reprezentacyjne w gospodarstwach rolnych osób fizycznych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych, innych niż określone w pkt. I.1.b).

Wykaz gospodarstw rolnych do spisu powstał na bazie danych administracyjnych, które przed spisem zostały zweryfikowane przez urzędy gmin oraz rachmistrzów spisowych, w trakcie obchodu przedspisowego.

Do budowy wykazu wykorzystano dane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), dane z urzędów gmin (Ewidencja Podatkowa Nieruchomości – EPN – płatnicy podatku rolnego) i starostw powiatowych (Ewidencja Gruntów i Budynków – EGiB), Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (GIJHAR-S – dane o gospodarstwach ekologicznych) oraz Ministerstwa Finansów (PIT-6 – płatnicy podatku dochodowego od dochodów z działów specjalnych produkcji rolnej).

Dodatkowo dla gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, wykaz został zweryfikowany bieżącą sprawozdawczością z zakresu rolnictwa.

Na podstawie informacji administracyjnych wyodrębniono obiekty, które w zależności od wielkości powierzchni użytków rolnych (poniżej 1 ha oraz 1 ha i więcej) oraz wielkości pozostałych progów określonych w Ustawie, zostały zakwalifikowane do badania pełnego lub reprezentacyjnego.

Spis został przeprowadzony z wykorzystaniem wyłącznie formularza elektronicznego. Formularz ten przed spisem został zasilony dostępnymi danymi z rejestrów administracyjnych. Informacje od respondentów uzyskano stosując następujące metody zbierania danych:

- ✓ samospis internetowy (metoda CAII),
- ✓ wywiad telefoniczny z wykorzystaniem komputera (metoda CATI),

- ✓ wywiad bezpośredni z wykorzystaniem urządzenia hand-held przeprowadzany przez rachmistrza spisowego (metoda CAPI).

Tematyka spisu rolnego została ujęta na formularzu elektronicznym w następujących działach:

1. Użytkowanie gruntów
2. Działalność gospodarcza
3. Struktura dochodów gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
4. Powierzchnia zasiewów i inna
5. Pogłowie zwierząt gospodarskich
6. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze
7. Zużycie nawozów
8. Aktywność ekonomiczna
9. Metody produkcji rolnej

Zgodnie z art. 10 Ustawy o powszechnym spisie rolnym, w terminie od 3 do 10 listopada 2010 r. został przeprowadzony spis kontrolny na próbie 20 tys. gospodarstw rolnych osób fizycznych wylosowanych z jednostek biorących udział w spisie właściwym.

Schemat losowania próby gospodarstw rolnych osób fizycznych o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha

Losowanie gospodarstw rolnych przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej gminie przy wykorzystaniu schematu losowania warstwowego. Próba gospodarstw o liczebności 150 tys. rozdzielona została pomiędzy gminy w taki sposób, aby błąd względny oszacowania łącznej powierzchni użytków rolnych (tj. z uwzględnieniem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha, które ujęto w badaniu pełnym) był jednakowy dla wszystkich gmin, tj. $v(\hat{y}) \leq 0,01497$.

W celu alokacji próby pomiędzy gminy wykorzystany został specjalny program optymalizacyjny, który jednocześnie:

- rozdzielał próbę gospodarstw pomiędzy gminy,
- w każdej gminie populację gospodarstw o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha, dzielił w sposób optymalny na trzy warstwy. W efekcie ustalone zostały granice warstw, różne w zależności od gminy,
- wydzielał w danej gminie tzw. warstwę górną zawierającą gospodarstwa największe w klasie gospodarstw poniżej 1 ha. Gospodarstwa te badane były w 100%,
- dokonywał optymalnego rozdziału próby pomiędzy pozostałe warstwy.

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej oraz gospodarstwo rolne osoby posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha lub nieposiadającej użytków rolnych, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec lub (i) 3 sztuki kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 1 strusia lub (i) 5 sztuk samic królików lub (i) 5 sztuk samic pozostałych zwierząt futerkowych lub (i) 3 sztuki pozostałych zwierząt utrzymywanych na rzeź lub (i) 1 pień pszczeli.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych przekracza 1 ha lub jednostka prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Za użytkownika gospodarstwa rolnego uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i sadownictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych, chów i hodowlę zwierząt w gospodarstwie (bydła, owiec, kóz, koni, trzody chlewnej, drobiu, królików, zwierząt futerkowych, zwierząt łownych utrzymywanych na rzeź), pszczoł oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe. Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych produktów rolnych (surowców), samozaopatrzenia i dopłat do produktów.

Do **gruntów użytkowanych** przez gospodarstwo zalicza się użytki rolne, lasy i grunty leśne, pozostałe grunty (np. pod zabudowaniami), niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu, wspólne w części przypadającej użytkownikowi), lecz bez gruntów wydzierżawionych innym.

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych niezależnie od tytułu władania - własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie lecz bez gruntów wydzierżawionych innym), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel, itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie minimalnych norm z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. z 2010 r., nr 39, poz. 211, z późniejszymi zmianami), na którą składają się:
  - łąki trwałe,
  - pastwiska trwałe,
  - sady (plantacje drzew i krzewów owocowych oraz ich szkółki),
  - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
  - zasiewy (łączna powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych z wyłączeniem sadów i ogrodów przydomowych),
  - grunty ugorowane,
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 30 czerwca 2010 r.).

W związku z wprowadzeniem pojęcia **dobrej kultury rolnej**, niektóre rodzaje użytków rolnych, np. łąki, pastwiska, a także pozostałe grunty, nie są w pełni porównywalne z wynikami PSR 2002.

Łąki trwałe to powierzchnia gruntów pokryta trwale trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone - przynajmniej raz w roku, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane są do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to powierzchnia gruntów pokryte trawami (5 lub więcej lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane. Łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.

Sady to plantacje drzew, krzewów owocowych i upraw jagodowych (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli, lecz bez plantacji truskawek i poziomek) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych, jeżeli ich łączna powierzchnia nie jest mniejsza niż 0,10 ha.

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zalicza się tu także grunty przygotowane pod zasiewy, ale do **30 czerwca 2010 r.** nie obsiane lub nie obsadzone.

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe).

Powierzchnia pozostałych gruntów to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nie użytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym. Do powierzchni pod zasiewami zaliczamy między innymi: powierzchnię szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, uprawy wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, a także innych upraw trwałych (w tym uprawy „choinek bożonarodzeniowych”) oraz

powierzchnię upraw pod osłonami itp. Zalicza się tu także powierzchnię plantacji drzew i krzewów szybkoorosnących prowadzonych na użytkach rolnych, a także plantacje truskawek i poziomek.

Do **grupy upraw pastewnych** zaliczono: kukurydzę na ziarno, okopowe pastewne, strączkowe pastewne, mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno, uprawy nasienne motylkowych pastewnych, traw polowych i innych pastewnych, motylkowe pastewne i inne pastewne na zielonkę, motylkowe pastewne, trawy polowe i inne uprawy na przyoranie.

Uprawy przemysłowe obejmują: buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len włóknisty, len oleisty, konopie i tytoń.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa i dla celów rekreacyjnych i sportowych. Zalicza się następujące gatunki: koniowate, bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, drób (tj.: kury, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie, pawie, łabędzie i inne gatunki do produkcji mięsa, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich), króliki, zwierzęta futerkowe, pnie pszczele oraz pozostałe zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla produkcji mięsa (np. sarny, daniela, dziki itp.).

Badaniem objęto **ciągniki i maszyny rolnicze** własne (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i wspólne (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo).

Dane o **pracujących** dotyczą gospodarstw indywidualnych oraz gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, które w momencie referencyjnym spisu prowadziły działalność rolniczą.

W Powszechnym Spisie Rolnym 2010, podobnie jak w spisach z 2002 r., badano zarówno bieżącą aktywność ekonomiczną ludności (w ciągu tygodnia poprzedzającego dzień referencyjny spisu), jak też zaangażowanie w pracę (nakłady pracy) w rolnictwie w ciągu roku (12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu). Należy jednak podkreślić, że ze względu na nieco inny sposób zadawania niektórych pytań w formularzach spisowych, pełna porównywalność wyników pomiędzy spisami z 2002 i 2010 roku nie jest możliwa.

Zebrane dane dotyczą:

- - w **gospodarstwach indywidualnych** - użytkownika, członków jego rodziny w wieku 15 lat i więcej oraz innych osób pracujących w gospodarstwie rolnym. W przypadku aktywności bieżącej spisywano również osoby z rodziny, które nie wносиły wkładu pracy w gospodarstwo rolne, ale mieszkały razem z użytkownikiem w dniu referencyjnym spisu. Natomiast w celu oceny wkładu pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku uwzględniono dodatkowo członków rodziny

niemieszkających z użytkownikiem oraz wkład pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i osób pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej.

- - w **gospodarstwach osób prawnych** - wkładu pracy pracowników najemnych (stałych i dorywczych), kontraktowych i pozostałych pracujących przy produkcji rolnej.

W odniesieniu do **aktywności bieżącej** zastosowano podejście zbliżone do zalecanego przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich (EUROSTAT) do stosowania w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań oraz badaniach siły roboczej. **Dotyczy ono sytuacji w badanym tygodniu** i pozwala wyodrębnić osoby pracujące (z możliwością wyróżnienia osób pracujących w rolnictwie), bezrobotne i bierne zawodowo. W przypadku Powszechnego Spisu Rolnego 2010 badano sytuację na rynku pracy osób zamieszkałych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. Takie podejście pozwala na wyróżnienie zbiorowości osób pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym (definicja poniżej), służącej do zbilansowania wszystkich pracujących w Gospodarce Narodowej (dane publikowane na bieżąco m.in. w Roczniku Statystycznym RP).

Drugie opisywane ujęcie dotyczy nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględnia cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa, uwzględnia bowiem wkład pracy w tym okresie każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Takie podejście jest spójne z wcześniej publikowanymi wynikami Badań Struktury Gospodarstw Rolnych (unijne: *Farm Structure Survey*), które stanowią podstawę danych dla bazy EUROFARM w okresach międzypisowych.

W obu ujęciach (bieżącym i rocznym) wśród pracujących w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym możliwe jest wyróżnienie następujących kategorii:

- pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
- pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
- pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową osoby spisywane dokonywały na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** - określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,

- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród wykonywanych zajęć zarobkowych innych niż praca główna, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód

Zgodnie z ujęciem bieżącej aktywności ekonomicznej - do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Wśród tak wyróżnionej zbiorowości ogółu pracujących zamieszkujących łącznie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono **osoby pracujące wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym, niezależnie od celu prowadzonej w gospodarstwie produkcji**. Definicja i sposób wyodrębniania tej zbiorowości w 2010 r. odbiega od przyjętej w spisach w 2002 roku, co uniemożliwia pełne porównywanie wyników z obu okresów.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Ze względu na zaistniałą w 2010 r. specyficzną sytuację, do pracy w swoim gospodarstwie rolnym wliczono również prace związane z likwidacją skutków powodzi.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym **nie traktuje się** takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane

z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę, również dorywczą, wykonywaną poza tym gospodarstwem - najemną lub na własny rachunek w tym również w rolnictwie. Do tej kategorii zaliczona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

***Pracownicy dorywczy** – są to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.*

***Pomoc sąsiedzka** - jest to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia.*

***Pracownicy kontraktowi** - są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.*

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” - **nakłady pracy w rolnictwie tych kategorii pracowników zostały wyrażone wyłącznie w umownych rocznych jednostkach pracy**

(**Annual Work Unit - AWU**). Ten etap prezentacji wyników PSR 2010 przedstawiony zostanie w kolejnych, rozszerzonych opracowaniach analitycznych poświęconych zagadnieniom nakładów pracy w rolnictwie.

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W Raporcie prezentowane są podstawowe informacje spisowe na poziomie województwa. Dane te należy traktować jako **dane nieostateczne**. Mogą one ulec nieznacznym zmianom ze względu na nadal trwające prace związane z przetwarzaniem i walidacją szczegółowych informacji na wszystkich poziomach podziału terytorialnego kraju.

Informacje prezentowane są dla całego rolnictwa (sektor prywatny i publiczny łącznie), w tym w części tablic dodatkowo dla gospodarstw indywidualnych.

Większość danych (powierzchnia zasiewów, zwierzęta gospodarskie, ciągniki i maszyny rolnicze, pracujący) prezentowana jest dla gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą. Informacje dotyczące liczby gospodarstw rolnych i użytkowania gruntów są dodatkowo przedstawione dla ogółu gospodarstw (prowadzące i nieprowadzące działalności rolniczej 30 czerwca 2010 r.).

Dla zachowania porównywalności z poprzednimi latami i badaniami, do przeliczeń na 100 ha użytków rolnych oraz na gospodarstwo rolne, przyjęto powierzchnię użytków rolnych ogółem oraz liczbę gospodarstw rolnych ogółem (jeśli nie zaznaczono inaczej).

Powierzchnia gruntów ornych wykorzystana do wyliczenia obsady trzody chlewnej ujmuje łącznie powierzchnię pod zasiewami, ogrody przydomowe i grunty ugorowane.

Na podstawie wielkości powierzchni użytków rolnych ogółem wyodrębniono następujące grupy obszarowe użytków rolnych ogółem: 0-1 ha, 1-2, 2-3, 3-5, 5-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, 30-50, 50-100, 100 ha i więcej.

Zastosowane w publikacji przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0 – 1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $\langle 0,00 - 1,00 \rangle$,
- „1 – 2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01 - 1,99)$.

W związku z tym, że pojęcie „utrzymywania użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej” wprowadzono w 2004 r. (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. z 2004 r., Nr 65, poz. 600), dane z tego zakresu podano tylko dla 2010 r.

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na sztuki przeliczeniowe duże wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku - 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj tuczniaki) - 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Dane prezentowane w publikacji zostały naliczone według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego.

x
x   x

Liczby bezwzględne są zaokrąglone do tysięcy i podane z jednym znakiem po przecinku.

Dane w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku.

Z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń ww. dane mogą nie sumować się na ogółem i na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

UWAGI OGÓLNE

W okresie pomiędzy dwoma spisami rolnymi przeprowadzonymi w 2002 i 2010 r., podstawowe znaczenie dla procesu przemian w rolnictwie miały:

- przygotowywanie się tego działu gospodarki do akcesji i dostosowywanie krajowej polityki rolnej do standardów Unii Europejskiej,
- realizacja przedakcesyjnych programów pomocowych (lata 2002-2004), a następnie wprowadzenie od 2004 r. narzędzi Wspólnej Polityki Rolnej.

Działania te spowodowały m. in. zintensyfikowanie procesu specjalizacji i modernizacji w rolnictwie. Coraz więcej gospodarstw rolnych jest w stanie efektywnie konkurować na rynku europejskim i światowym, a nierzadko osiąga lepsze rezultaty niż najbardziej nowoczesne podmioty z Zachodniej Europy. Z drugiej strony wielu użytkowników ogranicza produkcję rolniczą, czy wręcz rezygnuje z jej prowadzenia. Działalność rolnicza coraz częściej sprowadza się do utrzymywania gruntów w dobrej kulturze rolnej, a grunty rolne wykorzystane są na cele nierolnicze, w tym rekreacyjne, czy też jako lokata kapitału.

Należy również pamiętać, że rolnictwo podlega zmianom związanym z biologicznym charakterem produkcji rolniczej, w tym wpływowi warunków atmosferycznych, często dynamicznych i bardzo niekorzystnych. W ostatnich latach na koniunkturę w rolnictwie światowym i krajowym wpłynęły rosnące wymogi jakościowe, zmieniające się nawyki żywieniowe ludzi oraz nowoczesne sposoby żywienia i utrzymania zwierząt gospodarskich, jak również poszukiwanie nowych źródeł energii.

Struktura świętokrzyskich gospodarstw rolnych nadal pozostaje rozdrobniona co może być oceniane jako zjawisko niekorzystne. Zasady Wspólnej Polityki Rolnej spowodowały odejście od traktowania gospodarstwa rolnego jedynie jako miejsca produkcji, nie dbając przy tym o otoczenie, a przejście do preferowania modelu gospodarstwa wielofunkcyjnego. Trend ten jest szczególnie zauważalny w małych gospodarstwach, gdzie może być prowadzona produkcja wysokiej jakości, zdrowej żywności z wykorzystaniem tradycyjnych receptur i metod przyjaznych dla środowiska. Dzięki temu mogą zostać zachowane walory krajobrazowe i kulturowe oraz powstawać atrakcyjne miejsca rekreacji i wypoczynku. Dywersyfikacja źródeł dochodów pozwala na utrzymanie mniej opłacalnej produkcji rolniczej i pozwala przetrwać gospodarstwom małym obszarowo.

Podstawowe wyniki Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. w porównaniu z Powszechnym Spisem rolnym z 2002 r. wskazują na:

- ✓ tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym zwiększaniu ich średniej powierzchni. Wśród pozytywnych zjawisk odnotować należy wzrost udziału podmiotów prowadzących działalność rolniczą. Może to świadczyć o poprawie konkurencyjności i efektywności ekonomicznej świętokrzyskich gospodarstw,
- ✓ zmiany w strukturze gospodarstw rolnych. Odnotowano znaczny spadek liczby gospodarstw o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych – o 22,4%. Wystąpił także istotny ubytek gospodarstw małych (0-5 ha) – o 17,5%. Z drugiej strony znacznie zwiększyła się liczba gospodarstw największych o powierzchni powyżej 50 ha – o 49,2%. Nieco mniejszy wzrost dotyczył podmiotów o powierzchni 20-50 ha użytków rolnych – o 29,8%. Zachodzące zmiany nie były jednak gwałtowne. Odsetek dużych gospodarstw (powyżej 20 ha użytków rolnych) nadal wynosi jedynie nieco ponad 1%, podczas gdy gospodarstwa małe (do 5 ha) stanowią ponad 3/4 ogółu,
- ✓ zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych z działalnością rolniczą wynikające z mniejszej liczby podmiotów prowadzących zarówno działalność roślinną, jak i zwierzęcą. Liczba gospodarstw prowadzących wyłącznie produkcję roślinną uległa zwiększeniu, a wyłącznie produkcję zwierzęcą – pozostała na poziomie zbliżonym jak 8 lat wcześniej. Pozytywem jest również spadek liczby gospodarstw nie prowadzących działalności rolniczej,
- ✓ znaczący spadek (o ponad 9%) powierzchni gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych – do 651,6 tys. ha. Wynika to z przeznaczania gruntów na cele nierolnicze,
- ✓ zmniejszenie powierzchni użytków rolnych z 629,3 tys. ha do 546,9 tys. ha. Ich udział w powierzchni ogólnej obniżył się o 3,7 pkt procentowego. Relatywnie więcej zajmowały natomiast lasy, co wynikało przede wszystkim z zalesień związanych z realizacją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, i pozostałe grunty. Ich udział w ogólnej powierzchni gospodarstw wzrósł odpowiednio o: 2,4 i 1,3 pkt,
- ✓ znaczny spadek powierzchni zasiewów – o 47,9 tys. ha, tj. o 12,7%, co w dużym stopniu było rezultatem mniejszego areалу zbóż – o 29,2 tys. ha oraz ziemniaków – o 25,7 tys. ha, a także buraków cukrowych – o 4,6 tys. ha i warzyw gruntowych – o 4,2 tys. ha. Wzrosła natomiast powierzchnia roślin pastewnych – o 8,0 tys. ha,

- ✓ wyraźny wzrost udziału powierzchni sadów w ogólnej powierzchni użytków rolnych – z 4,0% do 6,2%. Większa powierzchnia uprawy owoców wynika m. in. z rozwoju ich eksportu i przetwórstwa,
- ✓ wzrost odsetka łąk trwałych – z 17,0% do 19,3%, a spadek pastwisk trwałych – z 3,4% do 1,5%,
- ✓ tendencję spadku pogłowia bydła – mniej o 10,8%. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych zmieniła się nieznacznie. W strukturze stada odnotowano znaczny spadek udziału krów – o 14,0 pkt procentowego, co jest wynikiem wprowadzenia kwotowania produkcji mleka po przystąpieniu Polski do UE, jak również wysokich wymagań jakościowych dla mleka krowiego, którym część producentów nie była w stanie sprostać. Zwiększył się udział sztuk młodych w pogłowie, co może wskazywać na rosnące zainteresowanie chowem z przeznaczeniem na rzeź będącym efektem poprawy opłacalności produkcji po akcesji do UE,
- ✓ wyraźny spadek pogłowia trzody chlewnej – o 21,1% – związany z dużymi wahaniami opłacalności chowu. W jego strukturze zmniejszył się udział prosiąt, a także loch i warchlaków. Pomimo mniejszego pogłowia obsada trzody chlewnej na 100 ha gruntów ornych była wyższa niż 8 lat wcześniej,
- ✓ mniejsze pogłowie owiec związane z malejącym zainteresowaniem rolników produkcją żywca baraniego m. in. wskutek utrzymujących się od kilku lat niskich cen skupu,
- ✓ niewielkie zmiany w liczbie zwierząt przypadających na 1 gospodarstwo rolne,
- ✓ znaczną modernizację rolnictwa pod względem wyposażenia gospodarstw w środki produkcji. Proces ten uzależniony był od zmian w strukturze gruntów oraz powierzchni zasiewów, jak również kierunków specjalizacji gospodarstw. Po przystąpieniu Polski do UE wpływ miał także stopień wykorzystania instrumentów wspierających Wspólnej Polityki Rolnej. Wyposażenie gospodarstw w ciągnikii maszyny rolnicze w przeliczeniu na 100 ha powierzchni uległo poprawie. Nieznacznie mniejszy poziom tego wskaźnika niż 8 lat wcześniej był jedynie w przypadku opryskiwaczy sadowniczych,
- ✓ mniejszą liczbę użytkowników, co związane jest z malejącą liczbą gospodarstw. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 45-54 lata, a blisko 2/3 użytkowników ma ponad 44 lata. Struktura wieku jest bardziej niekorzystna wśród kobiet niż mężczyzn.

Wyniki PSR wskazują ponadto, że:

- ✓ w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wyniosła 147,2 tys. osób, w tym zdecydowaną większość (99,1%) stanowili pracujący w swoich/rodzinnych gospodarstwach rolnych. Zbiorowość pracujących wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy była blisko dwukrotnie wyższa i wyniosła 285,5 tys. osób, w tym 99,5% to pracujący w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym. Tak duża różnica wynika z faktu uwzględnienia w tym przypadku każdego wkładu pracy niezależnie czy była to praca wyłączna, główna, czy dodatkowa,
- ✓ struktura gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie dotyczące szczególnie gospodarstw indywidualnych (rodzinnych) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekładają się wyraźnie na strukturę ludności wnoszącej wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. W gospodarstwach do 5 ha stanowiących 3/4 ogólnej liczby gospodarstw rolnych ulokowane jest ponad 65% ogółu osób wnoszących wkład pracy w ciągu roku. Jest to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka lub innego członka rodziny. Praca najemna istotniejsze znaczenie uzyskuje dopiero w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha użytków rolnych.

Bardziej szczegółowa analiza przedstawionych zjawisk i procesów dokonana będzie w kolejnych opracowaniach prezentujących wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

GOSPODARSTWA ROLNE

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 r. **liczba gospodarstw rolnych ogółem wynosiła 141,9 tys.**, z czego 103,1 tys. to gospodarstwa powyżej 1ha użytków rolnych (UR).

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych i średnia powierzchnia użytków rolnych w latach 2002 i 2010.

Lata	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia użytków rolnych ogółem	Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwie rolnym
Gospodarstwa rolne ogółem			
	<i>w tysiącach</i>	<i>w tysiącach hektarów</i>	<i>w hektarach</i>
2002	172,3	629,3	3,65
2010	141,9	546,9	3,85
		2002 = 100	
2010	82,4	86,9	105,5
w tym gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą			
2002	128,4	560,4	4,37
2010	114,9	522,0	4,54
		2002 = 100	
2010	89,5	93,1	103,9

W porównaniu z wynikami PSR 2002, w 2010 roku liczba gospodarstw zmniejszyła się o 30,4 tys., tj. o 17,6%, w tym gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha o 22,6 tys., tj. o 18,0%. Wśród wszystkich spisanych gospodarstw rolnych blisko 100% stanowią gospodarstwa indywidualne.

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010.

Lata	Ogółem	Grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		≤1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-50	≥50
2002	<i>w tysiącach</i>							
	172,3	46,5	84,0	31,8	6,7	1,8	1,3	0,2
	<i>w odsetkach ogółu gospodarstw</i>							
	100,0	27,0	48,8	18,4	3,9	1,0	0,7	0,1
2010	<i>w tysiącach</i>							
	141,9	38,8	68,9	24,7	5,8	1,8	1,7	0,3
	<i>w odsetkach ogółu gospodarstw</i>							
	100,0	27,3	48,5	17,4	4,1	1,3	1,2	0,2
	2002=100							
82,4	83,4	82,0	77,6	86,2	104,4	129,8	149,2	

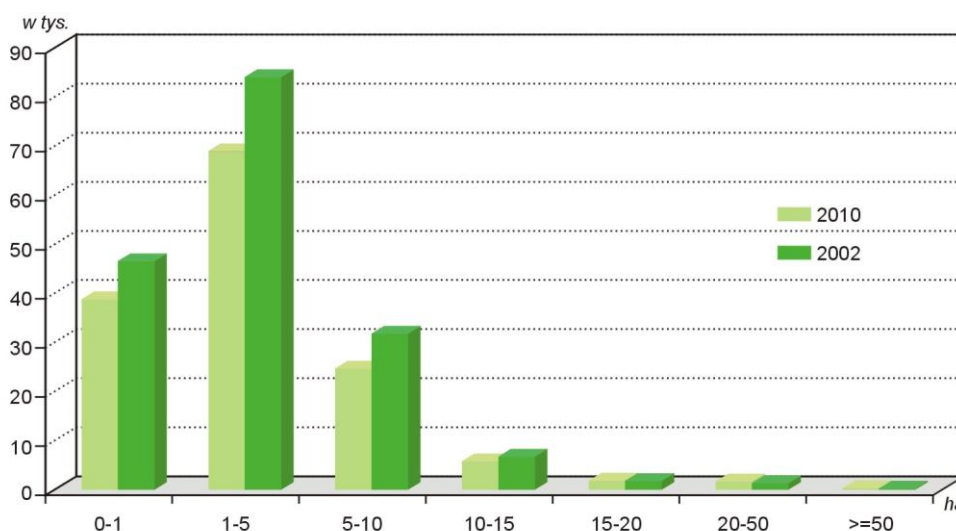
Największą dynamikę spadku w odniesieniu do 2002 r. odnotowano wśród gospodarstw w grupie obszarowej 5-10 ha i 1-5 ha UR, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się odpowiednio o 22,4% oraz 18,0%. Zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych odnotowano również w gospodarstwach najmniejszych do 1 ha UR o 16,6% oraz w grupie gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 10-15 ha o 13,8%.

Znacząco wzrosła natomiast liczba gospodarstw największych o powierzchni użytków rolnych 50 ha i więcej o 49,2% oraz gospodarstw w grupie obszarowej 20-50 ha UR o 29,8%.

W omawianym okresie uległa zmianie struktura gospodarstw rolnych. Zmniejszył się udział w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w grupach obszarowych 5-10 ha UR i 1-5 ha UR. W odniesieniu do gospodarstw o powierzchni 5-10 ha UR odpowiednio z 18,4% w 2002 r. do 17,4% w 2010 r., a w grupie obszarowej 1-5 ha UR z 48,8% do 48,5%.

Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

W porównaniu ze spisem 2002 r., zwiększył się udział gospodarstw największych, chociaż w dalszym ciągu jest on stosunkowo niewielki. Odsetek gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 15 ha UR i więcej zwiększył się z 1,9% w 2002 r. do 2,7% w 2010 r.

Według wyników spisu, 30 czerwca 2010 r., **działalność rolniczą prowadziło 114,8 tys. gospodarstw**, w tym 95,2 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1ha UR. Od spisu 2002 r. liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą zmniejszyła się o 13,5 tys. gospodarstw tj. o 10,5%.

W ponad połowie (57,2%) ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą prowadzona była zarówno produkcja roślinna jak i zwierzęca, w 41,5% - tylko produkcja roślinna, a w 1,4% - wyłącznie produkcja zwierzęca. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR najczęściej prowadziły produkcję roślinną i zwierzęcą łącznie (63,4% ogółu gospodarstw z działalnością rolniczą o powierzchni powyżej 1 ha UR) oraz produkcję wyłącznie roślinną (36,1%). Pomimo posiadanej powierzchni użytków rolnych, tylko 0,5% omawianych gospodarstw prowadziło wyłącznie produkcję zwierzęcą (93,1% z nich posiadało powierzchnię do 7 ha UR).

W 2010 r. średnia **wielkość gospodarstwa rolnego wyniosła 3,85 ha użytków rolnych** (co oznacza jej zwiększenie o 5,5% w stosunku do 2002 r.).

Średnia powierzchnia użytków rolnych w **gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą** wzrosła w ciągu 8 lat z 4,37 ha do **4,54 ha**, tj. o 3,9%. Największe gospodarstwa prowadziły zarówno produkcję roślinną jak i zwierzęcą. Ich średnia powierzchnia wyniosła 5,65 ha użytków rolnych. W gospodarstwach rolnych prowadzących wyłącznie produkcję roślinną oraz prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą, średnia powierzchnia użytków rolnych wyniosła odpowiednio 3,13 ha i 1,24 ha.

Spośród wszystkich spisanych gospodarstw rolnych 27,1 tys. gospodarstw nie prowadziło działalności rolniczej (19,1% ogółu gospodarstw rolnych). Użytkownicy tych gospodarstw nie utrzymywali zwierząt gospodarskich i nie posiadali użytków w dobrej kulturze rolnej.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Wyniki PSR 2010 wskazują na znaczne zmiany zachodzące w strukturze użytkowania gruntów, zarówno według kierunków użytkowania jak i według użytkowników.

Powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 r. wyniosła **651,6 tys. ha** i w porównaniu z danymi z 2002 r. była mniejsza o 67,0 tys. ha tj. o 9,3%.

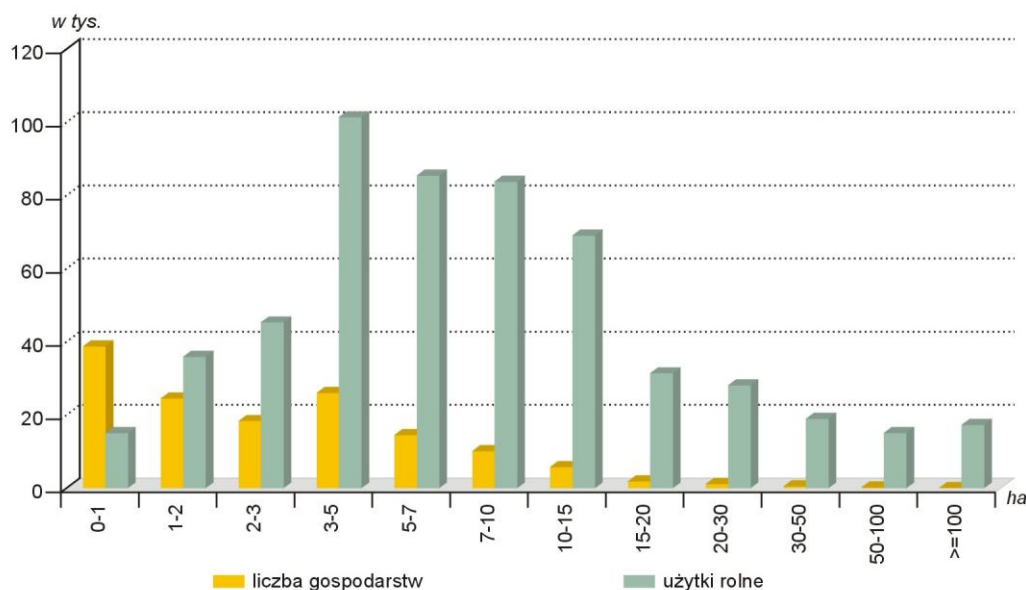
Tabl.3. Ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.

Wyszczególnienie	2002		2010	
	w tys. ha	ogółem=100	w tys. ha	ogółem=100
Gospodarstwa rolne ogółem	718,6	100,0	651,6	100,0
w tym gospodarstwa indywidualne	703,8	97,9	642,9	98,7

W 2010 r. struktura użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych różniła się dość znacznie od spisanej w 2002 r.: udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogólnej zmniejszył się o 3,7 pkt procentowe, natomiast zwiększył się udział lasów o 2,4 pkt procentowe oraz pozostałych gruntów o 1,3 pkt procentowego.

Wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych nastąpił w wyniku zalesień związanych z realizacją Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – działanie „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesiania gruntów innych niż rolne.”

Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Areał użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wyniósł **546,9 tys. ha** i w porównaniu z 2002r. zmniejszył się o 82,4 tys. ha, tj. o 13,1%.

Udział powierzchni użytków rolnych pozostających w użytkowaniu gospodarstw indywidualnych w porównaniu do ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w 2010 r. wyniósł 98,7%, natomiast gospodarstwa indywidualne posiadające powierzchnię użytków rolnych powyżej 1 ha stanowiły 95,9% w ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych wyniosła **329,8 tys. ha** i w porównaniu z 2002 r. zmniejszyła się o 47,9 tys. ha, tj. o 12,7%.

Powierzchnia **sadów** w gospodarstwach rolnych wyniosła 33,9 tys. ha i w porównaniu do 2002 r. była większa o 8,5 tys. ha, tj. o 33,6%.

Powierzchnia **łąk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 105,6 tys. ha i w porównaniu do 2002 r. była mniejsza o 1,4 tys. ha, tj. o 1,3%.

Areał **pastwisk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniósł 8,1 tys. ha, tj. o 13,0 tys. ha (o 61,7%) mniej niż w 2002 r.

Tabl. 4. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.

Lata	Powierzchnia użytków rolnych				
	Ogółem	w tym użytków rolnych w dobrej kulturze			
		razem	w tym		
			pod zasiewami	sady	trwałe użytki zielone
<i>w tysiącach hektarów</i>					
2002.....	629,3	.	377,7	25,4	128,1
2010.....	546,9	500,0	329,8	33,9	113,7
2002 = 100					
2010.....	86,9	.	87,3	133,6	88,8
<i>w odsetkach powierzchni użytków rolnych ogółem</i>					
2002.....	100,0	.	60,0	4,0	20,4
2010.....	100,0	91,4	60,3	6,2	20,8

Z danych uzyskanych z PSR 2010 wynika, że największy udział w ogólnej powierzchni użytków rolnych mają gospodarstwa w grupach obszarowych użytków rolnych 3-5 ha (18,5%), 5-7 ha (15,6%), natomiast najmniejszy udział mają gospodarstwa w grupie 50-100 ha UR (2,8%).

W gospodarstwach użytkujących 3-5 ha UR powierzchnia zasiewów stanowiła 16,8%. Najmniejszy udział w powierzchni zasiewów obserwuje się w gospodarstwach o powierzchni do 1 ha UR (1,3%).

POWIERZCHNIA ZASIEWÓW

Wyniki PSR 2010 r. wykazały, że od 2002 zmniejszyła się ogólna powierzchnia zasiewów i zmieniła się struktura zasiewów. W 2010 r. ogólna **powierzchnia zasiewów** wyniosła 329,8 tys. i w porównaniu do 2002 r. zmniejszyła się o 47,9 tys. ha, tj. o 12,7%.

Tabl. 5 Powierzchnia zasiewów głównych upraw rolnych w latach 2002 i 2010.

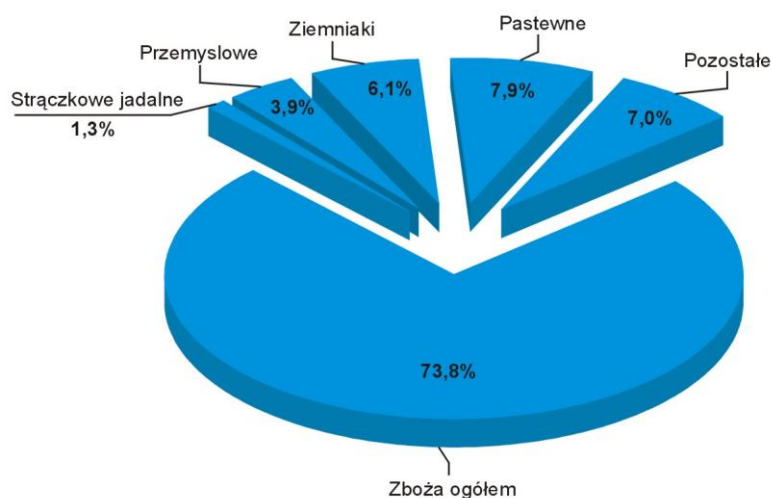
Lata	Powierzchnia zasiewów	W tym				
		zboże ogółem	ziemniaki*	buraki cukrowe	rzepak i rzepik	warzywa gruntowe*
<i>w tysiącach hektarów</i>						
2002.....	377,7	272,6	45,9	9,7	2,7	15,8
2010.....	329,8	243,4	20,1	5,1	6,0	11,5
2002 = 100						
2010.....	87,3	89,3	43,9	52,8	224,3	73,2
<i>w tym w gospodarstwach indywidualnych</i>						
2002.....	373,2	269,4	45,8	9,6	2,3	15,7
2010.....	325,7	240,8	20,1	5,1	5,5	11,5
2002 = 100						
2010.....	87,3	89,4	43,9	52,8	239,2	73,2

*Bez powierzchni upraw w ogrodach przydomowych

Struktura zasiewów w 2010 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem tj. zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso, inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno zajmowały powierzchnię 243,4 tys. ha, co stanowiło 73,8% ogólnej powierzchni zasiewów,
- ziemniaki zajmowały 20,1 tys. ha, tj. 6,1% ogólnej powierzchni zasiewów,
- grupa roślin przemysłowych – 12,9 tys. ha, tj. 3,9%,
- rośliny pastewne – 25,9 tys. ha, tj. 7,9%,
- strączkowe jadalne – 4,3 tys. ha, tj. 1,3%,
- pozostałe uprawy – 23,2 tys. ha, tj. 7,0%.

Struktura zasiewów według grup ziemiopłodów w 2010 r.

Wyniki PSR 2010 wykazały istotne zmiany w strukturze zasiewów poszczególnych grup upraw, jak również zmiany udziału poszczególnych roślin w ramach grup upraw.

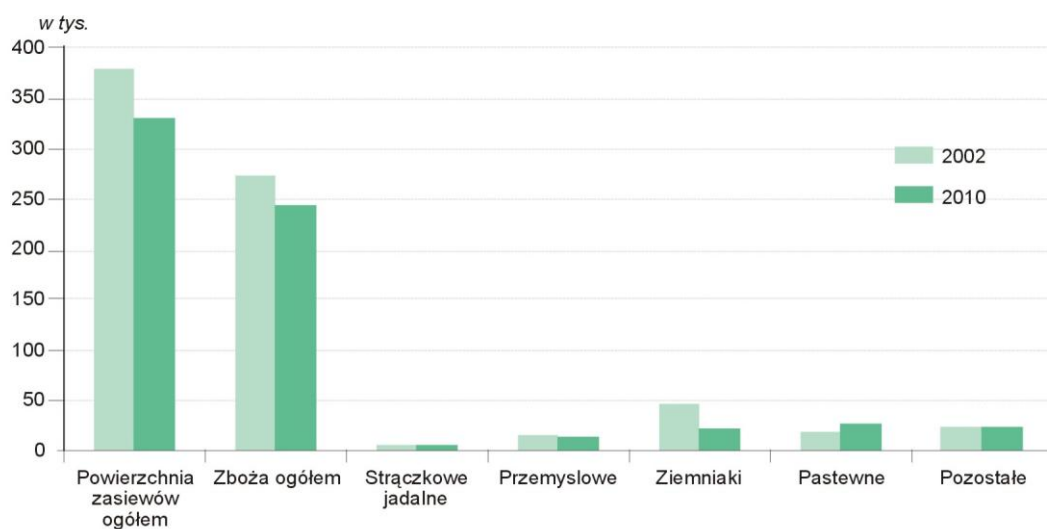
W porównaniu do spisu rolnego z 2002 r. znacząco zmniejszyła się powierzchnia uprawy:

- zbóż (z kukurydzą na ziarno) o 29,2 tys. ha, tj. o 10,7% przy wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 1,6 pkt procentowego,
- ziemniaków o 25,7 tys. ha, tj. o 56,1% przy jednoczesnym zmniejszeniu o 6,0 pkt procentowego ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- strączkowych jadalnych o 1,1 tys. ha, tj. o 20,0%, przy jednoczesnym zmniejszeniu o 0,1 pkt procentowego ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- roślin przemysłowych o 0,8 tys. ha, tj. o 5,9% przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 0,3 pkt procentowego.

Zwiększyła się natomiast powierzchnia uprawy:

- roślin pastewnych o 8,0 tys. ha, tj. o 44,8% przy wzroście o 3,2 pkt procentowego ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów,
- upraw pozostałych – o 0,8 tys. ha, tj. o 3,7% z niewielkim zwiększeniem się ich udziału w ogólnej powierzchni zasiewów o 1,1 pkt procentowego.

Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów w latach 2002 i 2010

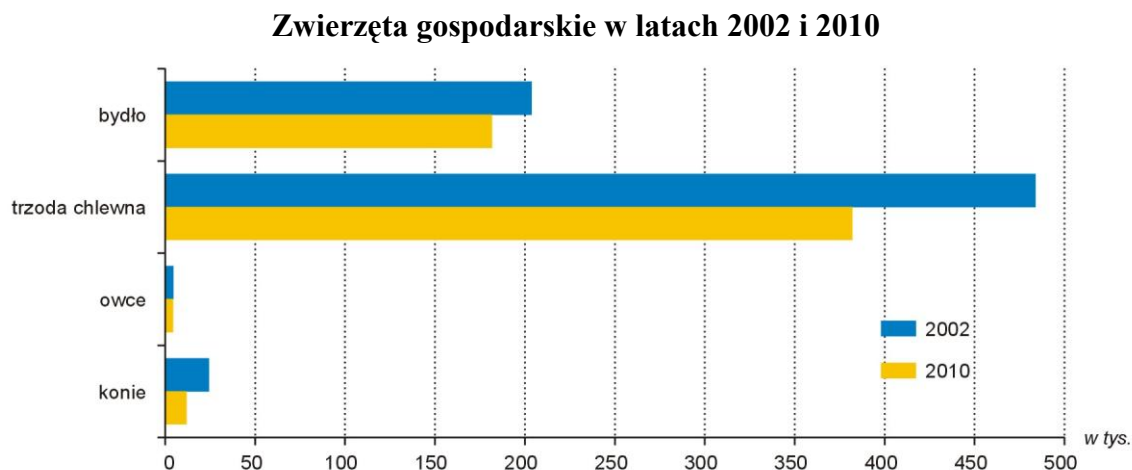

Największy udział w ogólnej powierzchni zasiewów miały gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 3-5 ha i 7-10 ha, powierzchnia zasiewów w tych gospodarstwach wynosiła odpowiednio 55,4 tys. ha i 54,8 tys. ha i stanowiło 16,8% i 16,6% powierzchni zasiewów ogółem.

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

Zgodnie z wynikami PSR 2010 pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich wynosiło:

- **bydła – 181,7 tys. sztuk**, w tym krów - 79,1 tys. sztuk,
- **trzody chlewnej - 382,0 tys. sztuk**, w tym loch – 43,4 tys. sztuk,
- **owiec - 4,3 tys. sztuk**,
- **koni – 11,8 tys. sztuk**,
- **kóz – 4,8 tys. sztuk**,
- **królików – 48,0 tys. sztuk**,
- **drobiu ogółem – 5819,0 tys. sztuk.**

W porównaniu z informacjami uzyskanymi w spisie w 2002 r., dane PSR 2010 wykazały spadek populacji następujących gatunków zwierząt gospodarskich: bydła – o 10,8%, w tym krów – o 32,4%; trzody chlewnej – o 21,1%, w tym loch - o 29,9% ; owiec – o 6,1%; koni – o 51,5% ; królików – o 22,4%.

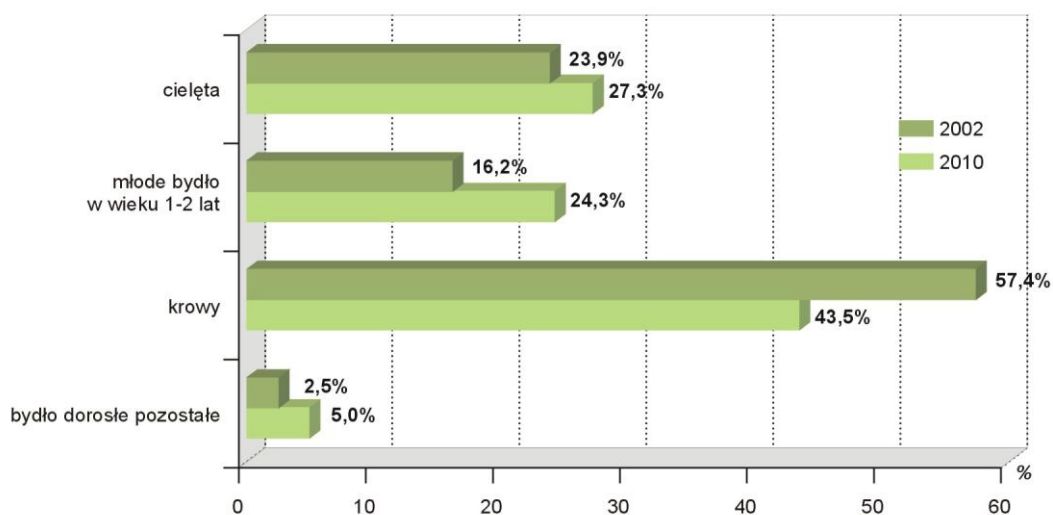
Według wyników PSR 2010 r. odsetek pogłowia utrzymywanego w gospodarstwach indywidualnych na poziomie województwa świętokrzyskiego w stosunku do PSR 2002 kształtował się na następująco:

- dla bydła – 99,5% wobec 99,6% w 2002 r.,
- dla trzody chlewnej – 98,0% wobec 97,4% w 2002 r.,

W 2010 r. w strukturze stada pogłowia **bydła** ogółem, w porównaniu z informacjami ze spisu 2002 r., wyraźnie obniżył się udział stada podstawowego krów – o 13,9 pkt

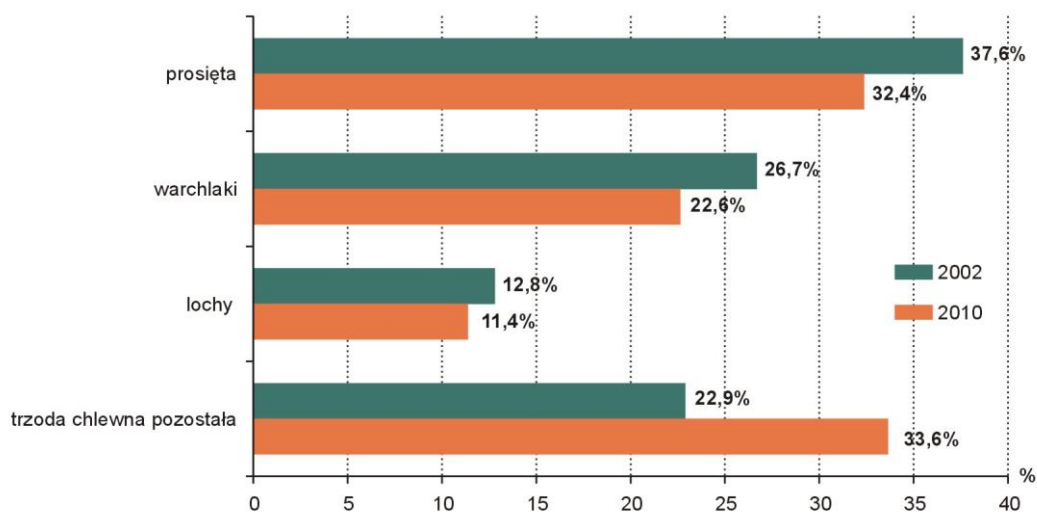
procentowego. Jednocześnie odnotowano istotny wzrost udziału pozostałych grup struktury stada bydła, zwłaszcza młodego bydła w wieku do 2 lat, którego odsetek wzrósł w porównaniu z 2002 r. o 11,4 pkt procentowego.

Struktura stada bydła w latach 2002 i 2010

Zwiększenie w 2010 r., w porównaniu z danymi z PSR 2002 r., udziału sztuk młodych w pogłowie bydła ogółem wskazywać może na rosnące zainteresowanie rolników chowem bydła z przeznaczeniem na rzeź - wzrost o 3,4 pkt procentowego.

Struktura stada trzody chlewnej w latach 2002 i 2010

W strukturze stada **trzody chlewnej**, w porównaniu z wynikami spisu z 2002 r., odnotowano spadek grupy prosiąt o 5,2 pkt procentowego, loch o 1,4 pkt procentowego i warchlaków o 4,1 pkt procentowego, natomiast wzrost nastąpił w grupie trzody chlewnej

pozostałej o 10,7 pkt procentowego, w tym tuczników o 10,9 pkt procentowego. Struktura trzody chlewnej wskazuje, że wielu użytkowników gospodarstw rolnych wycofało się z produkcji żywca wieprzowego z powodu dużych wahań jej opłacalności. O ograniczeniu chowu wskazują także zmniejszające się stany loch na chów.

Niektórzy producenci żywca wieprzowego, którzy nie wycofali się z chowu świń z przeznaczeniem na rzeź, chcąc nieco zmniejszyć ponoszone koszty na ten kierunek produkcji zrezygnowali w ostatnim okresie z utrzymywania loch.

Tabl. 6. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych w latach 2002 i 2010.

Lata	Bydło	Owce	Konie	Kozy	Trzoda chlewna w sztukach na 100 ha gruntów ornych
	w sztukach na 100 ha użytków rolnych				
2002	32,4	0,7	3,9	1,7	101,7
2010	33,2	0,8	2,2	0,9	108,4

Średnio w województwie **obsada bydła na 100 ha użytków rolnych** w 2010 r. **wynosiła 33,2 szt.** i była większa o 0,8 szt. od notowanej w 2002 r.

Obsada owiec na 100 ha użytków rolnych wyniosła w 2010 roku **0,8 szt.** wobec 0,7 szt. w 2002 r. Natomiast **obsada trzody chlewnej na 100 ha gruntów ornych wynosiła 108,4 szt.**, tj. o 6,7 szt. więcej niż w 2002 r.

Wyniki PSR 2010 wykazały, że gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych 1 ha i mniej utrzymywały: 0,6% pogłowia bydła (w 2002 r. – 1,2%), 1,1% całego pogłowia trzody chlewnej (w 2002 r. – 0,6%), 2,0% populacji owiec (w 2002 r. – 5,5%), 3,2% pogłowia koni (w 2002 r. – 2,5%).

W pozostałych gospodarstwach rolnych, tj. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha największe stany zwierząt rejestrowano:

- bydła - w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 7-15 ha – 38,8% (w 2002 r. w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha – 41,5%),
- trzody chlewnej – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 7-15 ha – 37,8% (w 2002 r. – 39,3%),
- koni – w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 3-7 ha – 41,1% (w 2002 r. – 51,6%).

W 2010 r., przeciętnie w województwie, **na 1 gospodarstwo rolne przypadało:**

- bydła – 1,3 sztuk (w 2002 r. – 1,2 szt.),
- trzody chlewnej – 2,7 sztuk (w 2002 r. – 2,8 szt.),
- koni – 0,1 sztuk (w 2002 r. – 0,1 szt.).

W spisanych gospodarstwach, w ujęciu według grup obszarowych użytków rolnych średnia obsada zwierząt w sztukach na 1 gospodarstwo w 2010 r. wynosiła:

- do 5 ha:
  - bydło – 0,4 (w 2002 r. – 0,5),
  - trzoda chlewna – 0,5 (w 2002 r. – 0,7),
  - konie – 0,1 (w 2002 r., – 0,1),
- 5-10 ha:
  - bydło – 2,8 (w 2002 r. – 2,7),
  - trzoda chlewna – 5,2 (w 2002 r. – 5,7),
  - konie – 0,1 (w 2002 r. – 0,3),
- 10 ha i więcej:
  - bydło – 7,7 (w 2002 r. – 5,8),
  - trzoda chlewna – 20,4 (w 2002 r. – 21,8),
  - konie – 0,3 (w 2002 r. – 0,3).

CIĄGNIKI I MASZYNY ROLNICZE

Według wyników PSR 2010 w gospodarstwach rolnych znajdowało się:

- **83,6 tys. ciągników rolniczych**, tj. o 15,0% więcej niż w 2002 r.,
- **6,8 tys. kombajnów zbożowych**, tj. o 27,3% więcej niż w 2002 r.,
- **1,3 tys. kombajnów buraczanych**, tj. o 9,6% mniej niż w 2002 r.,
- **3,6 tys. kombajnów ziemniaczanych**, tj. o 27,1% więcej niż w 2002 r.,
- **0,4 tys. silosokombajnów**, tj. o 25,4% więcej niż w 2002 r.,
- **33,8 tys. opryskiwaczy polowych**, tj. o 8,0% więcej niż w 2002 r.,
- **7,7 tys. opryskiwaczy sadowniczych**, tj. o 32,5% więcej niż w 2002 r.

Tabl. 7. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych w latach 2002 i 2010.

Lata	Ciągniki	Kombajny			Opryski- wacze polowe	Opryski- wacze sadownicze
		zbożowe	buraczane	ziemnia- czane		
<i>w tysiącach sztuk</i>						
2002 ^a	72,7	5,3	1,5	2,9	31,3	5,8
2010	83,6	6,8	1,3	3,6	33,8	7,7
2002=100						
2010	115,0	127,3	90,4	127,1	108,0	132,5
<i>w sztukach na 100 ha powierzchni:</i>						
	użytków rolnych	zbóż, rzepaku i rzepiku	buraków cukrowych	ziemnia- ków	zasiewów	sadów
2002	11,6	1,9	15,2	6,3	8,3	22,9
2010	15,3	2,7	26,1	18,1	10,3	22,7

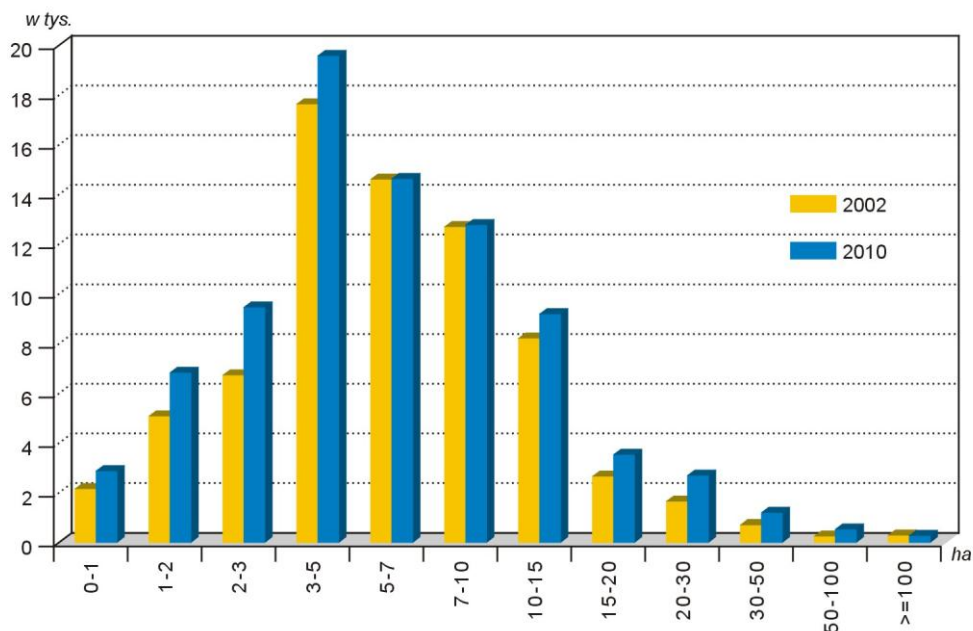
a Wszystkie maszyny, z wyjątkiem ciągników, spisano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha oraz u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej. Ciągniki rolnicze spisano dodatkowo w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych.

W 2010 r. w woj. świętokrzyskim spisano 83,6 tys. szt. ciągników, tj. o 15,0% więcej niż w 2002 r., w tym w gospodarstwach indywidualnych – 83,5 tys. szt. ciągników, tj. o 15,1% więcej. Większość ciągników (80,6 tys. szt., tj. 96,3% ogółem) znajdowała się w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

W grupach gospodarstw od 0 do 5 ha UR liczba ciągników wzrastała proporcjonalnie do wzrostu powierzchni użytków rolnych. Najwięcej ciągników wystąpiło w grupie gospodarstw o powierzchni 3–5 ha UR – 19,6 tys. szt., tj. 23,4% ogólnej liczby ciągników. Przy dalszym wzroście areалу i jednoczesnym spadku liczby gospodarstw liczebność

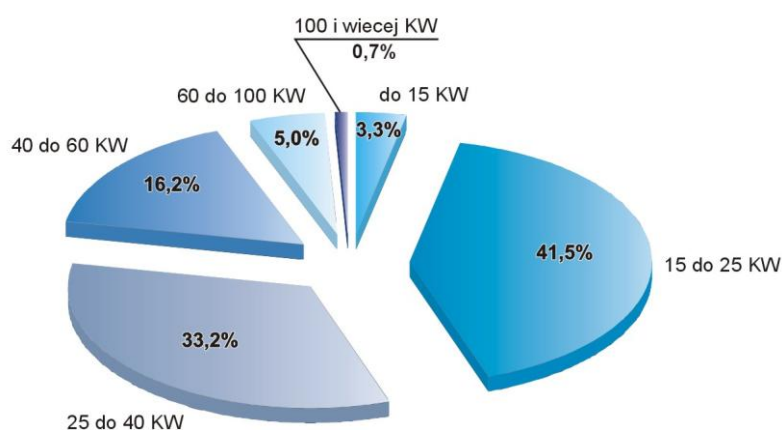
ciągników zmniejszała się. W grupie gospodarstw o powierzchni 5–10 ha UR - 27,4 tys. szt. ciągników, tj. 32,8% ogólnej liczby, natomiast w grupie gospodarstw o powierzchni 10–15 ha UR – 9,2 tys. szt., tj. 11,0% wszystkich spisanych ciągników.

Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

W 2010 r. dominowały ciągniki o mocy od 15 do 25 KW i od 25 do 40 KW. Razem stanowiły one w ogólnej liczbie ciągników 74,7% (w 2002 r. – 64,7%). Udział ciągników o średniej mocy 40 – 60 KW zmniejszył się z 26,7% w 2002 r. do 16,2% w 2010 r. W niewielkim stopniu wzrosło wyposażenie gospodarstw w ciągniki o dużej mocy, powyżej 60 KW, które stanowiły w ogólnej liczbie ciągników 5,7% wobec 4,6% w 2002 r.

Struktura ciągników w gospodarstwach według mocy silnika

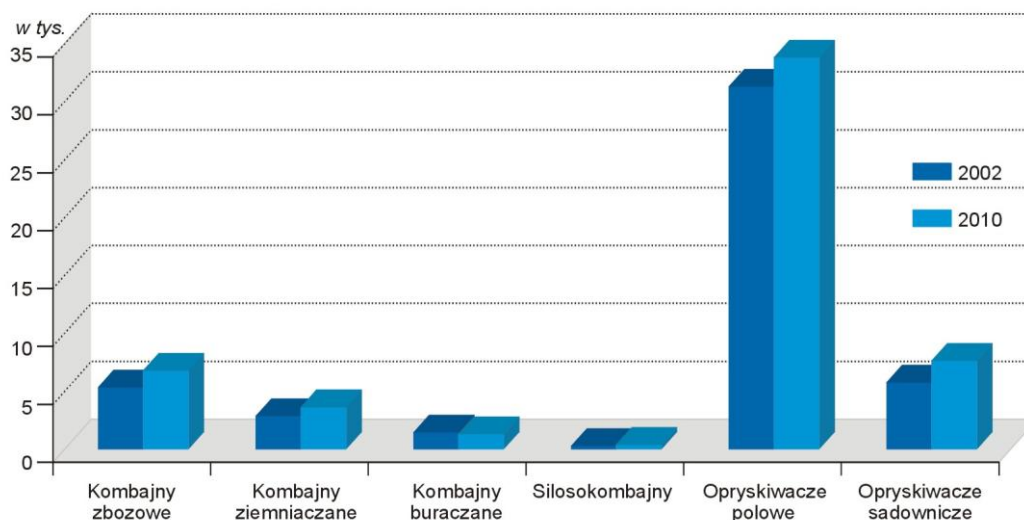

Na 100 gospodarstw rolnych przypadało 58,9 sztuk ciągników (w roku 2002 – 42,2 sztuk). Średnia powierzchnia przypadająca na 1 ciągnik spadła w stosunku do poprzedniego spisu i wynosiła 6,5 ha użytków rolnych wobec 8,7 ha w 2002 r.

W woj. świętokrzyskim wyniki PSR 2010 r. wskazują na wzrost ilości maszyn rolniczych w porównaniu z rokiem 2002. Największy, bo o około 32,5% przyrost odnotowano w liczbie sadowniczych opryskiwaczy ciągnikowych. Wzrost w porównaniu z PSR 2002 r. wystąpił również w ilości: kombajnów zbożowych (o 27,3%), kombajnów ziemniaczanych (o 27,1%), silosokombajnów (o 25,4%) oraz opryskiwaczy polowych (o 8,0%). Spadek natomiast (o 9,6%) odnotowano w liczbie kombajnów buraczanych.

Udział kombajnów zbożowych znajdujących się w gospodarstwach indywidualnych wynosił 99,6% ogólnej liczby. Najwięcej znajdowało się w grupie obszarowej 5 – 10 ha, co stanowiło 31,8% ogólnej liczby kombajnów zbożowych. Spory udział odnotowano również w grupie obszarowej 10 – 15 ha, tj. 23,5% wszystkich spisanych kombajnów zbożowych. Udział kombajnów zbożowych w indywidualnych gospodarstwach w grupie obszarowej do 5 ha wynosił 13,2% ogólnej ich liczby. Najwięcej kombajnów ziemniaczanych posiadały gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha, co stanowiło 99,8% ogólnej liczby kombajnów tego typu. Największy udział kombajnów ziemniaczanych posiadały gospodarstwa w grupie obszarowej 5 – 10 ha, co stanowiło 38,0% ogółu. Kombajny buraczane w największej ilości występowały w grupie obszarowej 10 – 15 ha użytków rolnych i stanowiły 26,9% ogółu.

Maszyny rolnicze w latach 2002 i 2010

W porównaniu z wynikami spisu PSR 2002 odnotowano wzrost wyposażenia gospodarstw indywidualnych w opryskiwacze polowe i opryskiwacze sadownicze, odpowiednio o 8,1% i 32,5%. Najwięcej opryskiwaczy sadowniczych (70,5%) ze względu na specyfikację produkcji odnotowano w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych 2 – 10 ha. Natomiast największy udział opryskiwaczy polowych przypadła na grupę obszarową w przedziale 3 – 15 ha co stanowi 76,6% ogółu. W gospodarstwach indywidualnych odnotowano wzrost o 26,5% liczby silosokombajnów (PSR 2010 – 0,4 tys. sztuk, PSR 2002 – 0,3 tys. sztuk). Najwięcej z nich przypadało na gospodarstwa o powierzchni obszarowej 10 – 15 ha użytków rolnych co stanowiło 23,3% ogółu.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Powszechny Spis Rolny jest podstawowym źródłem danych o pracujących w gospodarstwach rolnych. Dostarcza on dwojakiemu rodzaju informacji, służących różnym celom:

- **pierwsze ujęcie służy ocenie liczby pracujących w rolnictwie – jako segmentu całej gospodarki narodowej.** Ważne jest tu zatem uwzględnienie tylko tej części pracujących, dla których praca w rolnictwie – przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych – jest wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Założeniem jest, aby w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej nie uwzględniać podwójnie osób mających więcej niż jedno miejsce pracy. Z tego samego względu zastosowano tu kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym momencie czasu (ostatni tydzień czerwca 2010 r.). Uzupełnienie tej zbiorowości stanowią pracownicy najemni zatrudnieni na stałe w gospodarstwach indywidualnych, a także w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (określanych dalej jako „gospodarstwa osób prawnych”).
- **drugie podejście ma na celu określenie wielkości nakładów pracy człowieka ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku (12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu – 30 czerwca 2010 r.).**

Przedstawione w niniejszym Raporcie dane w osobach nie uwzględniają wkładu pracy dodatkowych kategorii osób pracujących w rolnictwie, takich jak pracownicy najemni dorywczy, pracownicy kontraktowi, pracujący w ramach pomocy sąsiedzkiej i inni, dla których z założenia wkład pracy uwzględniany jest wyłącznie w przeliczeniu na roczne jednostki pracy.

Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych

W ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. **liczba pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych wyniosła 147,2 tys. osób**, w tym zdecydowana większość (99,1%) to pracujący w gospodarstwach indywidualnych jako rodzinna siła robocza. Zatrudnieni na stałe pracownicy najemni stanowili nieliczną zbiorowość: 1,0 tys. w gospodarstwach indywidualnych i 0,3 tys. w gospodarstwach osób prawnych.

W swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym pracowało wyłącznie lub głównie 145,9 tys. osób (dla 127,6 tys. osób – była to jedyna praca, a dla 18,3 tys. – praca główna). Powyższe dane dotyczą wszystkich gospodarstw indywidualnych bez względu na

powierzchnię użytków rolnych i cel produkcji, pod warunkiem, że gospodarstwo prowadziło działalność rolniczą.

Danych tych nie można wprost porównywać z wynikami z 2002 r., pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego. W 2010 r. przyjęto bowiem nieco inny sposób wyodrębniania populacji pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym¹. Wynika to z odmiennego sposobu zadawania pytań spisowych w obu okresach, ale przede wszystkim wiąże się to z faktem wejścia Polski w struktury Unii Europejskiej i objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną. Wymóg utrzymania ziemi w dobrej kulturze jako jeden z warunków otrzymania dopłat do rolnictwa spowodował, że również osoby pracujące w gospodarstwach rolnych produkujących na własne potrzeby zostały zaliczone do pracujących, o ile spełniały odpowiednie kryteria zaliczenia ich do kategorii pracujących wyłącznie lub głównie w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym. Nie ma możliwości wyodrębnienia zbiorowości z obu spisów z zachowaniem pełnej porównywalności.

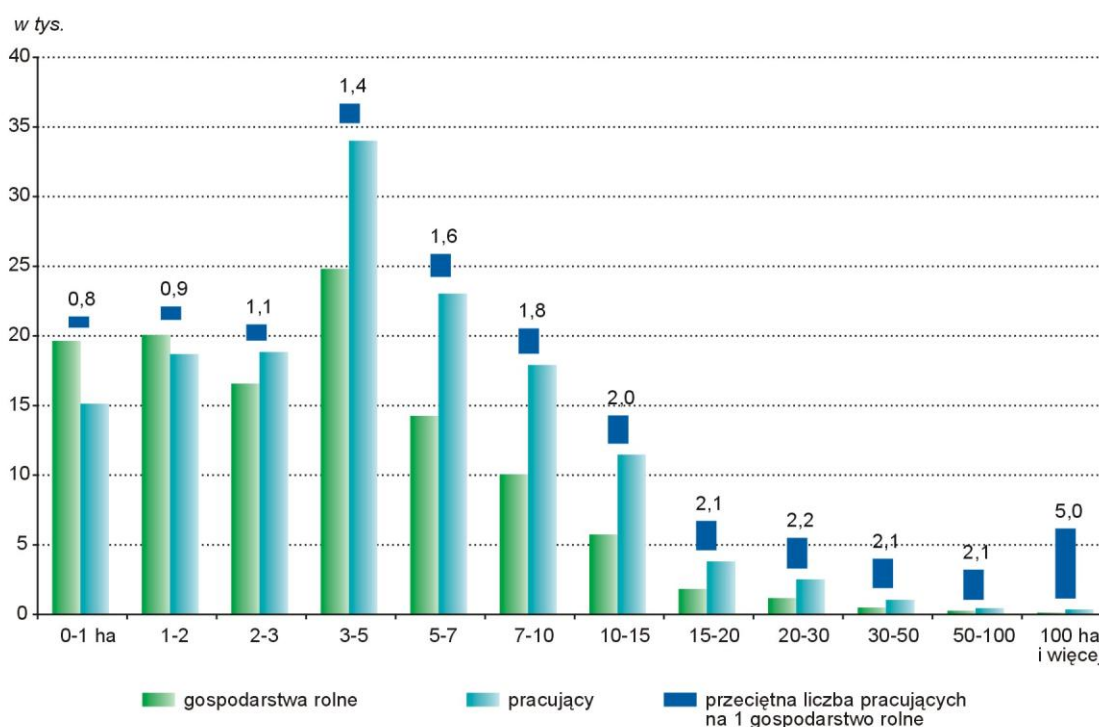
Przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadało 1,3 pracujących przy produkcji rolnej. Podobnie wskaźnik ten kształtował się dla rodzinnej siły roboczej (po uwzględnieniu jako podstawy – tylko gospodarstw indywidualnych). Znacznie więcej osób pracowało przeciętnie w gospodarstwach osób prawnych. Na 1 gospodarstwo przypadało tam 6 stałych pracowników najemnych.

Przedstawiony wskaźnik zwiększa się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych gospodarstw prowadzących działalność rolniczą (od przeciętnie 0,8 pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach o powierzchni do 1 ha powierzchni użytków rolnych do 5,0 – w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej). Potwierdza to zależność, że praca w większych obszarowo gospodarstwach rolnych, często specjalistycznych, wymaga większego zaangażowania pracujących tam osób. W związku z tym staje się ona pracą wyłączną i ewentualnie wspierana jest zatrudnianiem pracowników najemnych.

---

¹ W 2002 r. zbiorowość pracujących wyodrębniana była na podstawie łączonych informacji z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, prowadzonych jednocześnie. Konieczność sprostania wymogom obu spisów powodowała nieco odmienne podejście m.in. do ludności z użytkownikiem gospodarstw rolnego. W 2002 r. były to osoby tworzące wraz z użytkownikiem wspólne gospodarstwo domowe, natomiast w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 r. – osoby zamieszkałe z użytkownikiem. Ponadto w 2002 r. jednym z kryteriów zaliczania osób do pracujących w swoim gospodarstwie rolnym był cel produkcji.

**Liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą
i liczba pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach
według grup obszarowych użytków rolnych**

Na 100 ha powierzchni ogólnej użytków rolnych przypadało średnio 27 pracujących. Wskaźnik ten liczony jedynie dla gospodarstw indywidualnych wyniósł 27, a w gospodarstwach osób prawnych – 5.

Wysoka liczba pracujących w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych wynika ze stosunkowo dużego rozdrobnienia struktury agrarnej. Zauważalna jest zależność, że im większe gospodarstwo rolne, tym mniej pracujących przypada na 100 ha użytków rolnych. Dla przykładu w największych gospodarstwach (powyżej 100 ha) na 100 ha przypadało jedynie 2 pracujących, w średnich 10–15 ha – 17, a w najmniejszych (do 1 ha) – 100.

Wśród pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych kobiety stanowiły nieco większą zbiorowość niż mężczyźni. Kobiety przeważały wśród pracujących w gospodarstwach indywidualnych. W przypadku rodzinnej siły roboczej populacja pań liczyła 73,4 tys. wobec 72,4 tys. – panów, a w grupie pracowników najemnych – 0,5 tys. wobec 0,4 tys. Mężczyźni dominowali natomiast wśród pracujących w gospodarstwach osób prawnych (0,3 tys. wobec 0,1 tys. kobiet).

Zauważalne jest także zjawisko przewagi kobiet w mniejszych gospodarstwach. Więcej pań niż mężczyzn pracowało w gospodarstwach o powierzchni do 5 ha użytków rolnych. W grupach powierzchniowych powyżej tej granicy przeważali panowie.

Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku

Inne ujęcie pracujących w gospodarstwach rolnych **dotyczy osób wnoszących swój wkład pracy na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy** uwzględniające cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym. Tak liczona zbiorowość osób zaangażowanych w pracę w rolnictwie jest z reguły znacznie wyższa niż analizowana wyżej, uwzględnia bowiem nakłady pracy w gospodarstwo rolne w ciągu całego roku każdej osoby, niezależnie czy praca w gospodarstwie rolnym była dla niej pracą wyłączną, główną czy dodatkową. Ponadto w 2010 r. (inaczej niż w 2002 r.) w ramach tej zbiorowości uwzględniani byli także członkowie rodziny użytkownika wnoszący swój wkład pracy w ciągu roku, ale z nim niezamieszkujący, bądź zamieszkujący, ale nie tworzący wspólnego gospodarstwa domowego z użytkownikiem.

Zgodnie z opisaną metodologią, **liczba członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego zaangażowanych w pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy wyniosła 284,2 tys. osób, a po uwzględnieniu stałych pracowników najemnych – 285,2 tys. We wszystkich gospodarstwach rolnych zbiorowość zaangażowanych w pracę w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym spisu wyniosła 285,5 tys.**

W porównaniu z 2002 r., obniżyła się liczba użytkowników (o 11,9%) i współmałżonków (o 3,8%) pracujących w gospodarstwach rolnych w ciągu roku. Jest to wynik mniejszej liczby gospodarstw rolnych. Jednocześnie zwiększyła się liczba pozostałych członków rodziny wnoszących swój wkład w gospodarstwo rodzinne (o 47,0%). Nawet uwzględniając różnice metodologiczne między obu spisami, zwiększenie się tej populacji jest wyraźnie widoczne. Liczba osób zatrudnionych na stałe w charakterze pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych uległa obniżeniu (o 15,0%), natomiast wzrosła liczba zatrudnionych w tym charakterze w gospodarstwach osób prawnych (o 50,7%).

Tabl. 8. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku.

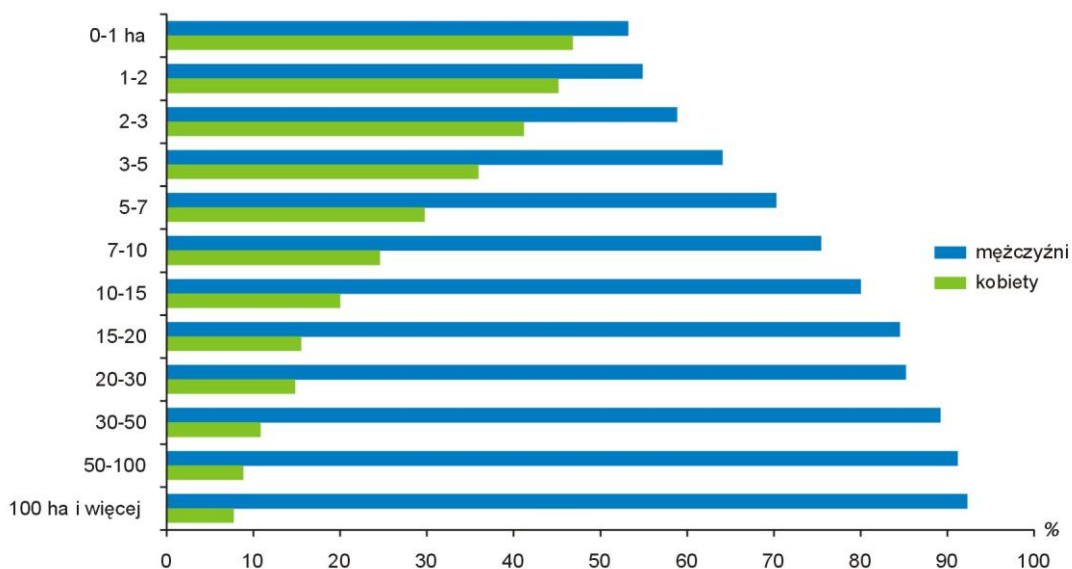
Lata	Pracujący ogółem ^a	Gospodarstwa indywidualne				pracownicy najemni stali	Gospodarstwa osób prawnych
		rodzinna siła robocza					
		razem	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny ^a		
w tysiącach osób							
2002	270,6	269,2	128,2	70,9	70,1	1,2	0,2
2010	285,5	284,2	113,0	68,2	103,0	1,0	0,3

a W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy nie mieszkali z użytkownikiem bądź mieszkali razem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego.

Struktura gospodarstw według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie – dotyczące szczególnie gospodarstw indywidualnych (rodziny) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekładają się wyraźnie na strukturę ludności wnoszącej wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. W gospodarstwach do 5 ha stanowiących 3/4 ogólnej liczby gospodarstw rolnych ulokowane jest ponad 65% ogółu osób wnoszących wkład pracy w ciągu roku. Jest to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka lub innego członka rodziny. Praca najemna nabiera istotniejszego znaczenia dopiero w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha użytków rolnych, w tym szczególnie w tych powyżej 100 ha. Oznaczać to może, że zasoby rodzinnej siły roboczej stają się tam niewystarczające lub – decyzja o niepełnym jej wykorzystaniu przy jednoczesnym zatrudnianiu za wynagrodzeniem osób spoza gospodarstwa podejmowana jest świadomie. Znaczne rozdrobnienie struktury agrarnej wpływa na kształtowanie się w Świętokrzyskim odsetka pracowników najemnych na niskim poziomie.

Mężczyźni stanowili 63,2% ogółu użytkowników swoich gospodarstw rolnych. Kobiety tworzące 36,8% ogółu użytkowały w porównaniu z mężczyznami mniejsze obszary gospodarstwa.

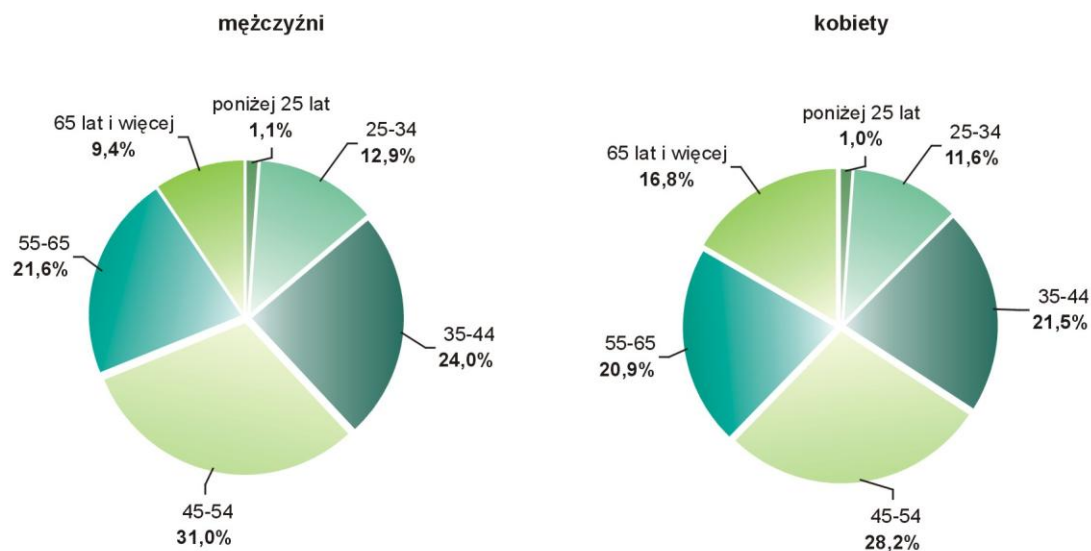
Użytkownicy według płci i grup obszarowych użytków rolnych

Istnieją przy tym różnice w strukturze wiekowej obydwu płci. Korzystniejszą strukturą charakteryzowali się mężczyźni. Zauważalny jest znacznie wyższy odsetek kobiet użytkujących gospodarstwo w wieku 65 lat i więcej niż odsetek mężczyzn. W 2010 r. panowie w tym wieku stanowili jedynie 9,4% ogółu mężczyzn użytkowników, podczas gdy wśród kobiet udział ten sięgał 16,8%. Najliczniejszą grupę użytkowników w przypadku obu

plci stanowiły osoby w wieku 45–54 lata. Stosunkowo nieliczna zbiorowość to osoby najmłodsze (do 34 lat). Wśród mężczyzn osoby takie stanowiły 13,9% ogółu, a kobiet – 12,6%.

Struktura użytkowników według grup wieku i płci

CZEŚĆ TABELARYCZNA

Gospodarstwa rolne

Tabl. 1. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i użytkowników w latach 2002 i 2010

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	2002	2010		
	ogółem	gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym prowadzące działalność rolniczą	
	<i>w tysiącach</i>			
Ogółem.....	172,3	141,9	141,9	114,8
0 - 1.....	46,5	38,8	38,8	19,6
powyżej 1 ha razem.....	125,8	103,1	103,1	95,2
z tego:				
1 - 2.....	31,8	24,5	24,5	20,0
2 - 3.....	20,3	18,4	18,4	16,6
3 - 5.....	31,9	26,0	26,0	24,8
5 - 7.....	18,8	14,5	14,5	14,2
7 - 10.....	13,0	10,1	10,1	10,0
10 - 15.....	6,7	5,8	5,8	5,7
15 - 20.....	1,8	1,8	1,8	1,8
20 - 30.....	0,9	1,2	1,2	1,2
30 - 50.....	0,4	0,5	0,5	0,5
50 - 100.....	0,1	0,2	0,2	0,2
100 i więcej.....	0,1	0,1	0,1	0,1
	<i>w odsetkach</i>			
Ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
0 - 1.....	27,0	27,3	27,3	17,1
powyżej 1 ha razem.....	73,0	72,7	72,7	82,9
z tego:				
1 - 2.....	18,5	17,3	17,3	17,5
2 - 3.....	11,8	12,9	12,9	14,4
3 - 5.....	18,5	18,3	18,3	21,6
5 - 7.....	10,9	10,2	10,2	12,4
7 - 10.....	7,6	7,1	7,1	8,8
10 - 15.....	3,9	4,1	4,1	5,0
15 - 20.....	1,0	1,3	1,3	1,6
20 - 30.....	0,5	0,8	0,8	1,0
30 - 50.....	0,2	0,4	0,4	0,4
50 - 100.....	0,1	0,2	0,1	0,2
100 i więcej.....	0,0	0,1	0,0	0,0

Tabl. 2. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nie prowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	
<i>w tysiącach</i>						
2002						
Ogółem.....	172,3	128,4	38,5	1,6	88,3	43,9
2010						
Ogółem.....	141,9	114,9	47,6	1,6	65,7	27,1
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	38,8	19,6	13,3	1,0	5,3	19,2
1 - 2.....	24,5	20,0	11,8	0,2	8,1	4,5
2 - 3.....	18,4	16,6	7,7	0,1	8,8	1,8
3 - 5.....	26,0	24,8	8,1	0,1	16,6	1,2
5 - 7.....	14,5	14,2	3,3	0,0	10,9	0,3
7 - 10.....	10,1	10,1	1,8	0,0	8,2	0,1
10 - 15.....	5,8	5,8	1,0	0,0	4,8	0,0
15 - 20.....	1,8	1,8	0,3	0,0	1,5	0,0
20 - 30.....	1,2	1,2	0,2	0,0	0,9	0,0
30 - 50.....	0,5	0,5	0,1	0,0	0,4	0,0
50 - 100.....	0,2	0,2	0,1	-	0,1	0,0
100 ha i więcej.....	0,1	0,1	0,0	-	0,0	0,0
<i>w odsetkach</i>						
2002						
Ogółem.....	100,0	74,5	22,4	0,9	51,2	25,5
2010						
Ogółem.....	100,0	80,9	33,6	1,1	46,3	19,1
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	100,0	50,6	34,2	2,7	13,7	49,4
powyżej 1 ha.....	100,0	92,3	33,3	0,5	58,5	7,7

Tabl. 3. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych i rodzaju prowadzonej działalności rolniczej w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa				
		prowadzące działalność rolniczą				nie prowadzące działalności rolniczej
		razem	wyłącznie produkcję roślinną	wyłącznie produkcję zwierzęcą	produkcję roślinną i zwierzęcą	
<i>w hektarach</i>						
2002						
Ogółem.....	3,65	4,37	2,41	1,57	5,27	1,57
2010						
Ogółem.....	3,85	4,54	3,13	1,24	5,65	0,92
z tego w grupach obszarowych UR:						
0 - 1 ha.....	0,39	0,50	0,51	0,19	0,54	0,28
1 - 2.....	1,47	1,48	1,45	1,45	1,51	1,41
2 - 3.....	2,47	2,48	2,45	2,41	2,50	2,41
3 - 5.....	3,90	3,90	3,84	3,82	3,93	3,75
5 - 7.....	5,88	5,89	5,86	6,00	5,89	5,77
7 - 10.....	8,26	8,27	8,23	8,32	8,27	8,12
10 - 15.....	11,96	11,96	11,94	11,46	11,96	11,63
15 - 20.....	17,12	17,11	17,15	16,92	17,11	17,62
20 - 30.....	24,10	24,10	24,28	25,20	24,06	23,49
30 - 50.....	37,43	37,40	38,68	39,50	36,97	38,96
50 - 100.....	67,89	67,88	68,01	-	67,79	68,11
100 ha i więcej.....	230,34	233,46	262,44	-	207,53	155,45

Użytkowanie gruntów

Tabl. 4. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	
	<i>w tysiącach hektarów</i>			
Powierzchnia gruntów ogółem.....	718,6	651,6	642,9	609,4
Użytki rolne razem.....	629,3	546,9	539,8	524,7
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	.	500,0	494,8	485,8
zasiewy.....	.	329,8	325,7	321,4
grunty ugorowane.....	.	22,6	22,3	21,1
sady.....	.	33,9	33,8	32,9
łąki trwale.....	.	105,6	105,1	102,6
pastwiska trwale.....	.	8,1	7,8	7,7
użytki rolne pozostałe..	.	46,9	45,0	38,9
Lasy i grunty leśne.....	49,2	60,1	59,8	53,0
Pozostałe grunty.....	40,1	44,7	43,4	31,7
	<i>w odsetkach</i>			
Powierzchnia gruntów ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Użytki rolne razem.....	87,6	83,9	84,0	86,1
użytki rolne w dobrej kulturze rolnej.....	.	76,7	77,0	79,7
zasiewy.....	.	50,6	50,7	52,7
grunty ugorowane.....	.	3,5	3,5	3,5
sady.....	.	5,2	5,3	5,4
łąki trwale.....	.	16,2	16,3	16,8
pastwiska trwale.....	.	1,2	1,2	1,3
użytki rolne pozostałe..	.	7,2	7,0	6,4
Lasy i grunty leśne.....	6,8	9,2	9,3	8,7
Pozostałe grunty.....	5,6	6,9	6,7	5,2

Tabl. 5. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne								Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		ogółem	z tego w dobrej kulturze rolnej						pozostałe		
			razem	zasiwy	grunty ugorowane	sady	łąki	pastwiska			
<i>w tysiącach hektarów</i>											
2002											
Ogółem.....	718,6	629,3	.	.	.	.	.	.	.	49,2	40,1
2010											
Ogółem.....	651,6	546,9	500,0	329,8	22,6	33,9	105,6	8,1	46,9	60,1	44,7
z tego w grupach obszarowych UR:											
0 - 1 ha.....	33,6	15,1	9,0	4,3	1,2	0,9	2,4	0,1	6,1	6,8	11,7
1 - 2.....	46,4	35,9	27,4	14,4	2,7	2,5	7,4	0,3	8,6	6,0	4,4
2 - 3.....	56,3	45,3	38,0	21,3	3,1	3,2	9,8	0,5	7,3	6,4	4,5
3 - 5.....	120,6	101,4	91,6	55,4	5,4	6,9	22,5	1,3	9,8	11,7	7,5
5 - 7.....	98,9	85,4	80,5	52,0	3,5	6,1	17,6	1,4	4,9	8,6	4,9
7 - 10.....	95,0	83,8	80,7	54,8	2,6	5,8	16,2	1,3	3,0	7,0	4,3
10 - 15.....	76,9	69,1	67,2	47,8	1,7	4,6	11,9	1,1	1,9	4,9	2,9
15 - 20.....	34,5	31,4	30,5	23,4	0,5	1,5	4,7	0,5	0,9	1,9	1,2
20 - 30.....	30,8	28,1	27,6	21,6	0,6	1,1	3,9	0,4	0,5	1,4	1,3
30 - 50.....	20,5	19,0	18,1	14,4	0,5	0,5	2,5	0,2	0,9	1,0	0,6
50 - 100.....	16,6	15,1	13,7	10,8	0,4	0,4	1,8	0,3	1,4	0,6	0,9
100 ha i więcej.....	21,6	17,3	15,7	9,6	0,4	0,3	4,9	0,6	1,6	3,8	0,6
<i>w odsetkach</i>											
2002											
Ogółem.....	100,0	87,6	x	x	x	x	x	x	x	6,8	5,6
2010											
Ogółem.....	100,0	83,9	76,7	50,6	3,5	5,2	16,2	1,2	7,2	9,2	6,9
z tego w grupach obszarowych UR:											
0 - 1 ha.....	100,0	45,0	26,7	12,8	3,6	2,8	7,3	0,3	18,2	20,3	34,7
powyżej 1 ha.....	100,0	86,0	79,4	52,7	3,5	5,3	16,7	1,3	6,6	8,6	5,3

Powierzchnia zasiewów

Tabl. 6. Powierzchnia zasiewów według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	
	<i>w tysiącach hektarów</i>			
Powierzchnia zasiewów ogółem.....	377,7	329,8	325,7	321,4
Zboża ogółem.....	272,6	243,4	240,8	238,3
w tym podstawowe....	231,6	202,9	200,5	198,4
Strączkowe jadalne	5,3	4,3	4,2	4,2
Przemysłowe.....	13,7	12,9	12,4	12,4
w tym:				
rzepak i rzepik.....	2,7	6,0	5,5	5,5
buraki cukrowe.....	9,7	5,1	5,1	5,1
Ziemniaki.....	45,9	20,1	20,1	19,5
Pastewne.....	17,9	25,9	25,2	25,0
Pozostałe.....	22,3	23,2	23,0	22,0
w tym warzywa.....	15,8	11,5	11,5	11,3
	<i>w odsetkach</i>			
Powierzchnia zasiewów ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża ogółem.....	72,2	73,8	73,9	74,2
w tym podstawowe....	61,3	61,5	61,6	61,7
Strączkowe jadalne	1,4	1,3	1,3	1,3
Przemysłowe.....	3,6	3,9	3,8	3,8
w tym:				
rzepak i rzepik.....	0,7	1,8	1,7	1,7
buraki cukrowe.....	2,6	1,5	1,6	1,6
Ziemniaki.....	12,1	6,1	6,2	6,1
Pastewne.....	4,7	7,9	7,7	7,8
Pozostałe.....	5,9	7,0	7,1	6,9
w tym warzywa.....	4,2	3,5	3,5	3,5

Tabl.7. Powierzchnia zasiewów według grup obszarowych użytków rolnych
w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Powierzchnia zasiewów ogółem	W tym					
		zboża		strączkowe jadalne	przemysłowe	ziemniaki	pastewne
		ogółem	w tym podstawowe				
<i>w tysiącach hektarów</i>							
2002							
Ogółem.....	377,7	272,6	231,6	5,3	13,7	45,9	17,9
2010							
Ogółem.....	329,8	243,4	202,9	4,3	12,9	20,1	25,9
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	4,3	2,5	2,1	0,0	0,0	0,7	0,2
1 - 2.....	14,4	10,5	8,8	0,1	0,2	1,4	0,8
2 - 3.....	21,3	15,9	13,2	0,2	0,3	1,8	1,2
3 - 5.....	55,4	42,4	35,2	0,5	0,7	4,1	3,3
5 - 7.....	52,0	39,7	33,1	0,6	1,0	3,5	3,5
7 - 10.....	54,8	40,8	33,8	0,8	1,7	3,5	4,2
10 - 15.....	47,8	34,9	29,3	0,7	2,0	2,8	4,2
15 - 20.....	23,4	17,0	14,2	0,4	1,3	1,1	2,2
20 - 30.....	21,6	16,0	13,4	0,3	1,6	0,7	2,1
30 - 50.....	14,4	10,5	8,8	0,2	1,2	0,3	1,6
50 - 100.....	10,8	7,4	6,0	0,2	1,4	0,2	1,1
100 ha i więcej.....	9,6	5,8	5,1	0,1	1,5	0,2	1,5
<i>w odsetkach</i>							
2002							
Ogółem.....	100,0	72,2	61,3	1,4	3,6	12,1	4,7
2010							
Ogółem.....	100,0	73,8	61,5	1,3	3,9	6,1	7,9
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	100,0	57,0	47,6	0,6	0,4	15,1	4,9
powyżej 1 ha.....	100,0	74,0	61,7	1,3	4,0	6,0	7,9

Zwierzęta gospodarskie

Tabl. 8. Zwierzęta gospodarskie według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002	2010	
	ogółem	gospodarstwa indywidualne	
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR

w tysiącach sztuk

Bydło	203,7	181,7	180,7	179,7
w tym krowy.....	116,9	79,1	78,6	78,0
Trzoda chlewna	483,9	382,0	374,4	370,3
w tym lochy.....	61,9	43,4	43,0	42,7
Owce.....	4,5	4,3	.	.
Konie.....	24,3	11,8	11,3	10,9
Kozy.....	10,9	4,8	4,8	4,2
Króliki.....	61,9	48,0	48,0	42,8
Drób ogółem.....	6154,2	5819,0	5400,0	5044,7

obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach

Bydło	32,4	33,2	33,5	34,2
w tym krowy.....	18,6	14,5	14,6	14,9
Trzoda chlewna	76,9	69,8	69,4	70,6
w tym lochy.....	9,8	7,9	8,0	8,1
Owce.....	0,7	0,8	.	.
Konie.....	3,9	2,2	2,1	2,1
Kozy.....	1,7	0,9	0,9	0,8
Króliki.....	9,8	8,8	8,9	8,2
Drób ogółem.....	978,0	1064,1	1000,4	961,5

Tabl.9. Zwierzęta gospodarskie według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 r.

Wyszczególnienie	Bydło	Trzoda chlewna	Owce	Konie	Drób ogółem
------------------	-------	----------------	------	-------	-------------

w tysiącach sztuk

Ogółem.....	181,7	382,0	4,3	11,8	5819,0
z tego w grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha.....	1,0	4,1	0,1	0,4	355,3
1 - 2.....	3,6	4,6	0,1	0,8	476,6
2 - 3.....	7,7	12,1	0,2	1,3	368,8
3 - 5.....	27,6	38,2	0,3	2,9	1216,5
5 - 7.....	31,2	49,8	0,4	1,9	927,1
7 - 10.....	36,8	77,5	0,3	1,6	557,0
10 - 15.....	33,7	66,9	0,6	1,0	437,6
15 - 20.....	15,7	36,7	0,4	0,4	434,1
20 - 30.....	13,5	37,4	0,4	0,3	607,3
30 - 50.....	6,7	22,2	0,8	0,3	173,6
50 - 100.....	2,2	14,5	0,3	0,2	123,7
100 ha i więcej.....	1,9	17,9	0,3	0,6	141,3

obsada na 100 ha użytków rolnych w sztukach

Ogółem.....	33,2	69,8	0,8	2,2	1064,1
z tego w grupach obszarowych UR:					
0 - 1 ha.....	6,8	27,1	0,6	2,5	2353,9
powyżej 1 ha.....	34,0	71,1	0,8	2,1	1027,5

Ciągniki i maszyny rolnicze

Tabl. 10. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według użytkowników w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	2002	2010		
	ogółem	w tym gospodarstwa indywidualne		
		razem	w tym o powierzchni powyżej 1 ha UR	
	<i>w tysiącach sztuk</i>			
Ciągniki ogółem.....	72,7	83,6	83,5	80,6
z tego o mocy:				
do 15 kW.....	2,8	2,8	2,8	2,6
15 do 25.....	20,5	34,7	34,7	33,2
25 do 40.....	26,5	27,8	27,8	26,9
40 do 60.....	19,4	13,6	13,5	13,3
60 do 100.....	2,8	4,2	4,1	4,0
100 kW i więcej.....	0,6	0,6	0,6	0,6
Kombajny zbożowe.....	5,3	6,8	6,8	6,7
Kombajny ziemniaczane...	2,9	3,6	3,6	3,6
Kombajny buraczane.....	1,5	1,3	1,3	1,3
Silosokombajny.....	0,3	0,4	0,4	0,4
Opryskiwacze polowe.....	31,3	33,8	33,8	33,3
Opryskiwacze sadownicze.	5,8	7,7	7,7	7,4
	<i>w odsetkach</i>			
Ciągniki ogółem.....	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego o mocy:				
do 15 kW.....	3,9	3,3	3,3	3,2
15 do 25.....	28,2	41,5	41,6	41,2
25 do 40.....	36,5	33,2	33,3	33,4
40 do 60.....	26,7	16,2	16,2	16,5
60 do 100.....	3,8	5,0	4,9	5,0
100 kW i więcej.....	0,8	0,7	0,7	0,7

Tabl. 11. Ciągniki i maszyny rolnicze w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Ciągniki	Kombajny			Siloso- kombajny	Opryski- wacze polowe	Opryski- wacze sado- wnicze
		zbożowe	bura- czane	ziemnia- czane			
<i>w tysiącach sztuk</i>							
2002							
Ogółem.....	72,7	5,3	1,5	2,9	0,3	31,3	5,8
2010							
Ogółem.....	83,6	6,8	1,3	3,6	0,4	33,8	7,7
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3
1 - 2.....	6,8	0,1	0,0	0,0	0,0	1,5	0,8
2 - 3.....	9,5	0,2	0,0	0,1	0,0	2,7	1,0
3 - 5.....	19,6	0,6	0,0	0,3	0,0	7,7	1,9
5 - 7.....	14,6	0,9	0,1	0,5	0,0	7,2	1,4
7 - 10.....	12,8	1,3	0,2	0,9	0,1	6,6	1,1
10 - 15.....	9,2	1,6	0,4	0,9	0,1	4,4	0,7
15 - 20.....	3,5	0,9	0,2	0,4	0,1	1,6	0,2
20 - 30.....	2,7	0,7	0,2	0,3	0,1	1,0	0,1
30 - 50.....	1,2	0,4	0,1	0,1	0,0	0,4	0,1
50 - 100.....	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
100 ha i więcej.....	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
<i>na 100 gospodarstw w sztukach</i>							
2002							
Ogółem.....	42,2	3,1	0,9	1,7	0,2	18,2	3,4
2010							
Ogółem.....	58,9	4,8	0,9	2,6	0,3	23,8	5,4
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	7,4	0,1	0,0	0,0	0,0	1,2	0,8
powyżej 1 ha.....	78,1	6,6	1,3	3,5	0,4	32,0	7,1

Pracujący w gospodarstwach rolnych

Tabl. 12. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2010 r.
według grup obszarowych użytków rolnych

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem	Gospodarstwa indywidualne			Gospodarstw a osób prawnych		
		pracujący w swoim gospodarstwie rolnym			pracownicy najemni stali		
		razem	wyłącznie	głównie			
<i>w tysiącach osób</i>							
Ogółem.....	147,2	145,9	127,6	18,3	1,0	0,3	
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	15,1	15,0	12,7	2,3	0,1	.	
1 - 2.....	18,7	18,6	15,8	2,8	0,1	0,0	
2 - 3.....	18,8	18,8	16,1	2,6	0,1	0,0	
3 - 5.....	34,0	33,9	29,5	4,3	0,1	0,0	
5 - 7.....	23,0	23,0	20,3	2,7	0,0	0,0	
7 - 10.....	17,9	17,8	16,0	1,9	0,1	0,0	
10 - 15.....	11,5	11,1	10,0	1,1	0,4	0,0	
15 - 20.....	3,8	3,8	3,5	0,3	0,0	0,0	
20 - 30.....	2,5	2,5	2,3	0,2	0,1	0,0	
30 - 50.....	1,0	1,0	0,9	0,1	0,0	0,0	
50 - 100.....	0,5	0,4	0,3	0,0	0,0	0,1	
100 ha i więcej.....	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	
<i>w odsetkach</i>							
Ogółem.....	100,0	99,1	100,0	87,5	12,5	0,7	0,2
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	100,0	99,2	100,0	84,4	15,6	0,8	x
powyżej 1 ha.....	100,0	99,1	100,0	87,8	12,2	0,7	0,1

Tabl.13. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku, płci i grup obszarowych użytków rolnych

Grupy obszarowe użytków rolnych w ha	Ogółem	W wieku					
		poniżej 25 lat	25-34	35-44	45-54	55-64	65 lat i więcej
	w tysiącach osób						

Użytkownicy ogółem

Ogółem.....	113,0	1,2	14,0	26,1	33,9	24,2	13,7
0 - 1.....	19,1	0,2	1,9	3,5	4,4	4,6	4,5
1 - 2.....	19,6	0,2	2,3	4,3	5,3	4,6	2,9
2 - 3.....	16,3	0,2	1,9	3,7	4,8	3,5	2,2
3 - 5.....	24,5	0,2	3,0	5,8	7,7	5,2	2,5
5 - 7.....	14,1	0,2	1,9	3,5	4,7	2,8	0,9
7 - 10.....	10,0	0,1	1,4	2,6	3,5	1,9	0,4
10 - 15.....	5,7	0,1	0,9	1,5	2,1	0,9	0,1
15 - 20.....	1,8	0,0	0,3	0,6	0,7	0,3	0,0
20 - 30.....	1,2	0,0	0,2	0,4	0,4	0,2	0,0
30 - 50.....	0,5	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0
50 - 100.....	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
100 i więcej.....	0,1	-	0,0	0,0	0,0	0,0	-

w tym kobiety

Ogółem.....	41,6	0,4	4,8	8,9	11,7	8,7	7,0
0 - 1.....	8,9	0,1	0,8	1,5	2,1	2,1	2,3
1 - 2.....	8,9	0,1	1,0	1,8	2,3	2,1	1,6
2 - 3.....	6,7	0,1	0,7	1,4	1,9	1,4	1,2
3 - 5.....	8,8	0,1	1,0	2,0	2,6	1,7	1,3
5 - 7.....	4,2	0,1	0,6	1,0	1,3	0,8	0,4
7 - 10.....	2,5	0,0	0,4	0,7	0,8	0,4	0,1
10 - 15.....	1,1	0,0	0,2	0,3	0,4	0,1	0,1
15 - 20.....	0,3	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
20 - 30.....	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
30 - 50.....	0,1	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
50 - 100.....	0,0	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
100 i więcej.....	0,0	-	-	0,0	0,0	-	-

Tabl. 14. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup obszarowych użytkowników rolnych w latach 2002 i 2010

Wyszczególnienie	Pracujący ogółem*	Gospodarstwa indywidualne				Gospodarstwa osób prawnych	
		rodzinna siła robocza				pracownicy najemni stali	
		razem*	użytkownicy	współmałżonkowie	pozostali członkowie rodziny*		
<i>w tysiącach osób</i>							
2002							
Ogółem.....	270,6	269,2	128,2	70,9	70,1	1,2	0,2
2010							
Ogółem.....	285,5	284,2	113,0	68,2	103,0	1,0	0,3
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	37,3	37,1	19,1	9,3	8,7	0,1	-
1 - 2.....	44,4	44,3	19,6	11,2	13,4	0,1	0,0
2 - 3.....	40,1	40,0	16,3	9,4	14,3	0,1	0,0
3 - 5.....	65,0	64,9	24,5	14,9	25,6	0,1	0,0
5 - 7.....	39,6	39,6	14,1	9,1	16,3	0,0	0,0
7 - 10.....	29,2	29,2	10,0	7,0	12,2	0,1	0,0
10 - 15.....	17,8	17,4	5,7	4,3	7,5	0,4	0,0
15 - 20.....	5,8	5,8	1,8	1,5	2,5	0,0	0,0
20 - 30.....	3,7	3,7	1,2	0,9	1,6	0,1	0,0
30 - 50.....	1,5	1,5	0,5	0,4	0,6	0,0	0,0
50 - 100.....	0,7	0,6	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1
100 ha i więcej.....	0,4	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2
<i>w odsetkach</i>							
2002							
Ogółem.....	100,0	99,5	100,0	47,6	26,3	26,0	0,4
2010							
Ogółem.....	100,0	99,5	100,0	39,8	24,0	36,3	0,3
z tego w grupach obszarowych UR:							
0 - 1 ha.....	100,0	99,7	100,0	51,4	25,0	23,6	0,3
powyżej 1 ha.....	100,0	99,5	100,0	38,0	23,8	38,2	0,4

*) W 2010 r. z uwzględnieniem członków rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego wnoszących wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku (bez wynagrodzenia), którzy:

- mieszkali z użytkownikiem, ale nie tworzyli z nim wspólnego gospodarstwa domowego,
- nie mieszkali z użytkownikiem.